

לקראת חיי משפחה

(שיחה בפני כיתות השמינית בישיבה)

קראתי את הנושא בשם "לקראת חיי משפחה" כי עכשיו כשאתם עומדים לעזוב את הישיבה, את החממה שבתוכה ביליתם ארבע שנים, הגיעה השעה לדבר על הנושא של נישואין ומשפחה באופן יסודי יותר, לעורר אתכם למודעות-יתר, כדי שבבוא העת לא תהיו מופתעים כל-כך מהמציאות ותוכלו לשקול את הדברים ולא רק לחוש אותם, כי למעשה בתת-מודע גם המחשבה והשיקול הם ממרכיבי ההרגשה.

"משבר המשפחה"

אנחנו חיים בתקופה שמאפיין אותה "משבר המשפחה". מצד אחד כל אחד נולד במשפחה, וזה מוסד חיוני של החברה, ואילו מצד שני, העולם החילוני, המתקרא "מודרני" נוהג לעסוק בנושא "שבינו לבינה" בצורה שמערערת את יסודות המשפחה. במקום מסר אחד, החברה משדרת מסרים מנוגדים, ונוצרת מבוכה. כך שכל צעיר וצעירה צריכים לגבש לעצמם את השקפת עולמם.

היסוד העיקרי, בדרך כלל, שמשפיע על קביעת הגישה האישית ומהלך המחשבה של הצעיר או הצעירה הוא העולם שהוא חי בקרבו, כלומר הבית, אך אמצעי התקשורת והרחוב משדרים שדרים אנטי-משפחתיים, מבליטים בעיקר את הקשר שבינו לבינה כעניין לעצמו שאינו קשור עם משפחה דווקא, והצעיר הנבוך שואל את עצמו: מהי המציאות הרצויה, ואיך עלי לנהוג?

הציבור הדתי, הנמצא כאן, מצבו יחסית טוב יותר. מאז שנולדתם הנכם חיים בבית יציב, והנכם מרגישים ויודעים, שבית ומשפחה פירושם שורשים, ביטחון, שלווה.

אימותיכם ב"ה שלוות ורגועות ולא מעסיקה אותן השאלה שמא ח"ו אבא אינו נאמן להן, וזה מה שיוצר את השקט הנפשי הבסיסי של האשה-האם בשביל להתמסר באמת לבניין הבית ולגידול הדור הבא מתוך שלוות נפש.

אך כידוע, ישנן דרגות שונות במידת השלווה המשפחתית. כל בית הוא שונה. החיים מורכבים מבעיות שונות, לפעמים ישנם חילוקי דעות. אילו היו לנו מדדים לקבע את גובה הקולות בבית, היינו שומעים שיש בית שקט, רגוע, יש בית עם קצת מתיחויות, יש בית עם "מתח" רב ויש בית עם "התפוצצויות".

לפעמים קיים, לצערנו, בית שהוא מעורער, ולפעמים אפילו בית הרוס, וכל אחד הגדל בביתו קובע לו את השקפת עולמו מתוך נסיון החיים שלו.

אם זוכה מישהו לגדול בבית שהוא שלם יותר, זה יוצר אצלו אמון למוסד הנישואין והמשפחה. הוא רואה שזה עולם טוב ויפה, והוא מזדהה עם העולם הזה, ואף הוא שואף לבנות לו בעתיד בית מדגם כזה. שאיפות אלו ודוגמת הבית נותנים לו קנה-מידה בשביל לבחון ולבדוק את הנעשה ברחוב.

לעומת זה כשהבית לא כל כך 100%, הבן או הבת מחליטים בלבם: אם נישואין פירושם יצירת בית מסוג זה שאני חי/ה בתוכו, בבית כזה אין אני רוצה, אני רוצה לחיות בעולם יפה יותר, נעים יותר, והאמון בעצם מוסד הנישואין מתערער. וכשמרחוק קורץ אז עולם זוהר, כביכול, נעים יותר וטוב יותר, הוא/היא נוטים להאמין בעולם שבחוץ ומזדהים איתו.

בכדי שגם אתם תהיו מסוגלים לבנות בתים שלמים בעתיד, חשוב שתבינו מהן הבעיות העיקריות, ומהם המכשולים העומדים בדרכם של הרוצים להקים משפחה, ותתחילו כבר עכשיו להתכונן לכך.

כשם שבגיל הילדות לומדים לשלוט ביצר הרעב, רוכשים את הידע מה מותר ומה אסור ומתי, וזה יוצר את תרבות האכילה, כן בגיל ההתבגרות יש ללמוד השליטה ביצר המיני, וכשזה מופנם זה יוצר את ההרגשה העמוקה, את הציפייה לבניין בית עם בת הזוג האחת במסגרת של אהבה, נאמנות, מסירות ודאגה הדדית שאלה הם היסודות של הבית הבריא.

גיל ההתבגרות הוא גיל ההכנה לחיי משפחה, הן מבחינת יחסי-אנוש, מהם דפוסי ההתנהגות הבינאישית שהצעיר לומד, כלומר, איך להתנהג עם הזולת מתוך רצון טוב, להיות לו לעזר, להיטיב עימו ולקיים יחסי-חברות חיוביים, והן מבחינת פיתוח השליטה העצמית והמעצורים בשטח שבינו לבינה לחיוב או לשלילה.

אם מערכת היחסים בין בני הנוער בגיל ההתבגרות הוא על יסוד של "כיף", אז גם כשהם מתבגרים יותר, הם אינם ממהרים להתחתן, כי הם מנסים להתרחק מן האחריות והעול של הקמת משפחה.

ומכיוון שבגיל הנעורים הרבה פעמים היסוד לבחירת החבר/ה הוא היסוד של המשיכה בעיקר, הקשור ביופי חיצוני, אז גם בגיל מאוחר יותר, כשהם כבר רוצים בבניין בית יציב, הבחירה מתבססת על אותם היסודות של חיצוניות ולא של האישיות המתאימה, וזה יסוד המשבר במשפחה המודרנית שבה אחוז הגירושין הוא למעלה מחמישים אחוז. בכדי שהדברים יהיו מובנים יותר, ארחיב קצת את הדיבור על כך.

*

בחיי משפחה ישנם שני מישורים: השטח של יחסי-אנוש, והשטח שבינו לבינה.

בימינו רואים לעתים קרובות בני הנוער את נושא הנישואין רק כבעיה של "הוא" ו"היא". צריך להתאהב בבן/בת זוג, וזה כבר מבטיח את הצלחת הנישואין, את האושר.

מי שמבוגר יותר ברוחו, וחושב גם על הבניין השלם של הבית-המשפחה, הוא מבין כבר שבית זה מערכת שלמה: אבא, אמא, ילדים, הורים, בעיות עבודה וכלכלה, התלבטויות שונות. העניין כבר נראה הרבה יותר מורכב ממה שזה נראה בעיני נער או נערה צעירים, החיים רק את הרגע בלבד.

בישיבה, במסגרת של שבתות-מחזור פגשתי זוגות צעירים, שתחילה הם רק שניים, אולם אחרי שנה-שנתיים הם באים עם ילד אחד, כעבור שנים עם עוד ילד או שניים וכו'. וזה כבר לגמרי מערכת שונה, מבנה אחר. אחריות משותפת, נשיאה משותפת בעול, עזרה הדדית מורכבת.

ולכן כשחושבים על נישואין, אם כי בינתיים זה מתמקד רק

בחיפוש אחרי בת זוג, צריך להתרכז יותר בצד הרציני של הנושא, לחשוב לא רק "איך אני מסוגל לאהוב אותה, והיא תהיה מסוגלת לאהוב אותי", אלא צריך לחשוב "איך נוכל שנינו יחד לבנות את אותו בית שאני שואף ליצור". כדאי לראות את הבת כבר היום משובצת במסגרת הבית-של-מחר כאשה, כאם, ואז זה כבר עניין לגמרי אחר. זה כבר לא שייך רק לשאלה באיזו מידה היא יפה ומושכת אותי, אלא יש גם לשאול ולחשוב אם יש לנו נושאים לשיחה, אם יש לנו עולם רוחני משותף, אם אנחנו שנינו יחד יכולים להרגיש טוב ביחסינו, בגישותינו, בתגובותינו כבני-אדם, ולא רק כגבר ואשה.

(אם אני מדגישה בדברי יותר את הצד הנפשי-רוחני, אין זה מפני שאינני מעריכה את יסוד האהבה שבינו לבינה, אלא מכיוון שמישור זה של אהבה מודע במידה מרובה, כולם בטוחים בחשיבותו וחולמים על כך, ואילו המישור הזה של חשיבות היחס האישי-חברתי איננו מודגש כמעט כלל, ואיננו זוכה לתשומת-לב מספקת).

* * *

זכיתם, שבמשך ארבע שנות שהותכם בפנימיית הישיבה, הייבים הייתם להתלבט בבעיות ביחסי-אנוש. הרגשתם יפה, איך כשבחמישית הכניסו 4 בנים זרים איש לרעהו לחדר אחר, היה לכם קשה בהתחלה. כל אחד עם אופיו המיוחד, עם הרגליו המיוחדים, עם ההתנהגויות שלו, ממש "שוק". האחד - סימפטי בעיניכם, השני - לא כל כך, השלישי - רעשן, הרביעי - לא מסודר. נפגשתם עם כל מיני בעיות אנושיות קטנות, ולמדתם שחיים בפנימייה פירושה התמודדות לחיות עם בני אדם שונים.

אפשר שלא הרגשתם כלל באיזו מידה ארבע שנות חיים אלה בישיבה עיצבו את האישיות שלכם, את הדמות שלכם, אבל הורים שמסתכלים מבחוץ מרגישים יפה באיזו מידה הבן השתנה מאז הגיע לישיבה. "זה לא אותו בחור" אומרים שכנים והורים. ולפעמים הורים שואלים בתמיהה: "מה עשיתם לבן שלנו? הוא חזר לגמרי אחר. מדבר אחרת, מתנהג בבית אחרת איתנו, עם האחים והאחיות!"

בהיותכם בישיבה הייתם מוכרחים להסתגל, לפתח יחסי התחשבות הדדית, להשתנות קצת, כי אחרת החברה לא היתה מקבלת אתכם. וכך שימשה הישיבה הכשרה לחיי חברה.

בזכות זה אתם יכולים להבין יותר טוב מאשר מישהו אחר, באיזו מידה חיי נישואין - עשרים וארבע שעות ביממה - מחייבים הסתגלות והתאמה הדדית והליכה לקראת הזולת.

רבים הם, אפוא, הסיכויים שבע"ה, כשתיפגשו באיזו שהיא מסגרת עם מועמדת לנישואין, אתם תדעו לבחון, ראשית כל, את אישיותה כבן-אדם, תעקבו אחרי ההתנהגות שלה, מה הן המידות שלה, מהו מהלך המחשבה שלה, סגנון הדיבור שלה, מהן הציפיות שלה מהחיים, כי כל זה יבהיר לכם מה היא דמותה הכללית, ואיך היא תוכל להשתלב מחר מחרתיים ולאורך ימים ושנים במערכת חייכם, ובהתאם לכך תוכלו לחשוב אם היא מתאימה או לא.

אם היא מוצאת חן בעיניכם, ואתם רואים שיש ביניכם עולם רוחני משותף, שאיפות משותפות, ציפיות משותפות מהחיים, הרי בה במידה שהבסיס המשותף הוא רחב יותר, יש סיכוי שמחר בחיי המשפחה תהיינה פחות אי הבנות, פחות "תקלים" ויותר "שלום-בית", "אהבה ואחוה ושלום ורעות".

בכדי לבסס יותר את ההכרח בכל האמור ביחס לצד החיובי, חשוב למען ההתמודדות היעילה להכיר גם את הצד השלילי בגישה המודרנית, ועל כן מוצאת אני לחובתי להביא לפניכם את השלכותיה במציאות.

העולם המודרני-המתירני כבר קיים עשרות שנים. הקולנוע והטלוויזיה כבר מקרינים זה עשרות שנים את המסר שיסוד האהבה המינית הוא היסוד לאושרו של האדם. ולכאורה, העולם שלנו צריך להיות עולם מאושר, שהרי עולם זה גילה את הפטנט לאושר: "אהבה", "אהבה" ועוד פעם "אהבה". עתה כשמצאו את הפטנט הזה, מתחננים על יסוד ההתאהבות, נישואיהם היו צריכים להיות המאושרים ביותר והיציבים ביותר.

והנה מה קרה?

להפתעתנו הגדולה מדי חמש שנים אחוז הגירושין גדל והולך, ולאחרונה ישנם מקומות בארה"ב, שאחוז הגירושין מגיע כבר למעלה מ-50%. כלומר, יותר ממחצית המתחננים אינם מצליחים להמשיך לחיות יחד והם נפרדים.

סיפור מן המציאות ממחיש את העניין: משפחה אחת מכפר-הרא"ה היתה בשליחות בארה"ב, בניו-יורק. כשרשמו את הילדים בבית הספר היתה בטופס ההרשמה שאלה: "איפה גר האב"? התשובה היתה - כתובת מסויימת. אחר-כך נשאלה שאלה שנייה: "איפה גרה האם?" ושוב רשמו את אותה הכתובת. הפקיד חזר ושאל, אם אין כאן איזו טעות, שהרי שני ההורים רשומים באותו מקום... התשובה הרגילה המקובלת שם היא, ששני ההורים חיים כל אחד בכתובת שונה, ולכן הפקיד הופתע מהתשובה הבלתי-שגרתית.

אמנם ישנם כאלה, שחוזרים ומתחננים עוד פעם ועוד פעם, וממשיכים לחפש את האושר במסגרת המשפחה, כי כל אחד מבין שמסגרת יציבה שבה האחד אוהב את חברו, נאהב על ידו, דואג לשני, והשני דואג לו, זאת הינה מסגרת אידיאלית - אך לא תמיד הם מצליחים.

ונשאלת השאלה: מה קרה שאותו מוסד, שבמשך אלפי שנים יכלו בני אדם לחיות במסגרתו, פתאום אנשים אינם יכולים להסתדר איתו? אביא מספר הסברים של כמה מדענים לא-יהודים לעניין.

מנסה לענות על כך אחד מחוקרי המשפחה: "או ששני בני אדם אינם יודעים לבחור את בני הזוג שלהם או שקרה משהו לבני אדם" (מן העיתונות).

לדעתי שני ההסברים נכונים. גם המהות האנושית נשתנתה וגם אינם יודעים לבחור את בני הזוג שלהם, והא בהא תליא (זה תלוי בזה).

"קרה משהו לבני האדם". העולם המודרני הרים על נס את דגל הנהנתנות והתוצאה היא המתירנות ואלילי הסקס. במקום לראות את שני המינים - הגבר והאשה - כשותפים לבניין משפחה וחברה, רואים אותם עכשיו כ"יצורים מיניים", שנוצרו כאילו לשם הבילוי "כאן ועכשיו".

כבר מגיל צעיר ישנה מעורבות גדולה בין בנים לבנות, ומגיל צעיר ביותר קיימות "חברויות" בין בנים לבנות בכל מיני דרגות של קשר. מגיל צעיר עד לגיל הנישואין עוברים הבחור והבחורה בימינו תקופות של חיזורים ו"אהבה", שבאה והולכת בגלל התחלופה הגדולה בגיל צעיר. "אהבה" שאיננה מחייבת הרבה מלבד מגע פיזי. כך שהמושג

של "אהבה" הופך במקרים אלה להיות מושג של משיכה חזקה בין המינים, שהיא בעיקר גופנית, שטחית, ארעית ללא אחריות.

פעמים רבות מתפתחת גישה אל האשה כאל "חפץ" ולא כאישיות יחודית עצמאית. כל זה הורס את היכולת הנפשית של הבחור או הבחורה להתקשר בעתיד בקשר עמוק יותר עם אישיות יחודית לצורך נישואין.

"או ששני בני אדם אינם יודעים לבחור את בני הזוג שלהם"?

כשסוף סוף מחליט הבחור או הבחורה להתחתן, קנה המידה שלהם לבחירת בת/בן הזוג הוא גם כן "המשיכה המינית". כשהם מאוהבים, הקשר החזק שבינו לבינה באותה שעה מסנוור את העיניים שלהם, והם אינם מעוניינים ואינם מסוגלים לבחון את בן או בת הזוג בהתאם לאישיות, ובאיזו מידה יוכל להתקיים ביניהם השיתוף בשטח היום-יומי הבין אישי.

כשהאישיות מושכת, ואנו רוצים להתקרב אליה, אנחנו כאילו מוציאים ממעמקי אישיותנו את היסודות החיוביים שבנו, את המחשבות הטובות, את ההרגשות הטובות, ואפילו מעשים טובים, כי אנו מעוניינים לגלות לזולת את הטוב שבנו ולקשר אותה אלינו. במקרה זה השיחה קולחת מאוד, הנושאים זורמים, מרגישים טוב יחד, בקיצור: הכימיה פועלת.

משהו מסוג זה קורה כשמדברים על "התאהבות ממבט ראשון". לכאורה, הרי זה אידיאלי. זה פועל כל כך טוב, כל כך יפה, המשיכה חזקה, האהבה גדולה, ממש קשה להיפרד. אולם מתברר שלא תמיד אפשר לסמוך על ההרגשה ה"טבעית" הזאת, לא אחת היא בעיקרה תוצאה של דחפים נפשיים סמויים, שיכולים להשתנות עם הזמן.

פרופסור דרייקורס, חוקר המשפחה המודרנית, כותב בספרו "נישואין האתגר" שלפעמים "אהבה ממבט ראשון גורמת לגירושין ממבט שני".

לכאורה מאוד מוזר: מה ההסבר לכך?

האדם יש לו, ראשית כל, ציפיות אישיות עמוקות, שאיפות למלא את החסר הנפשי-אישי שלו. כשאדם נפגש עם מישהו, הוא מתרשם, ראשית כל, מהאישיות הכוללת של האדם העומד לפניו.

למשל, בחור מחוסר ביטחון עצמי, כשנפגש עם בחורה שמפגינה ביטחון, אומץ, החלטיות, תכונות אלו מאוד כובשות אותו. אלו תכונות המקבילות לחוסר הביטחון שלו ומשלימות אותו, זה מאוד מרשים אותו ומוסיף לו ביטחון.

אבל לפעמים הביטחון העצמי של הבחורה גובל בהכרה עצמית מופרזת: בגאווה. מחר בחיי המשפחה, כשהזוג הזה יתחתן, הבחורה תרצה תמיד להיות הסמכות, ליהפך ל"גבר" במשפחה, היא תרצה להיות זאת שקובעת תמיד את העניינים. (בגלל זה אף היא נמשכה אליו). אבל אם במשך השנים אופיו של הבחור הזה התחזק, נניח שהוא הצליח מאוד בעבודה, או המשיך ללמוד והצליח בלימודים, הוא רוכש יותר ביטחון עצמי, והוא אינו מסכים להמשיך להיות ה"מסכן" הזה, שתמיד אשתו תגיד לו מה לעשות. הוא רוצה להיות יותר עצמאי במחשבה ובביצוע, ואילו היא איננה רוצה לתת לו "להתבגר", ואז הם מגיעים לוויכוחים, רוגז, התנגשויות.

או להיפך: בחור שאוהב להפגין גבריות, לעשות רושם תקיף, כשהוא נפגש עם בחורה רכה, ענוגה, הוא מאוד נמשך אליה, מאחר שלפי הרגשתו הוא יוכל ביחס אליה להמשיך להיות הגבר החזק, הסוכך, ה"גבר" במשפחה. זאת היא שאיפתו הסמויה הבסיסית. ואילו אחרי החתונה, כשיש בעיות, גידול ילדים, בעיות כספיות, והאשה החלשה במהותה מתחילה להתלבט בבעיות ואיננה יודעת איך לטפל בהן ולפותרן, וכל פעם היא פונה אליו, כדי שהוא יפתור לה את הבעיות, הוא פתאום נוכח לדעת עד כמה היא הינה חלשה, מחוסרת כוח הכרעה, וחולשה זו שלה, שבשעתו כבשה אותו, עניין זה עצמו עכשיו מפריע לו.

דוגמא נוספת:

יש אומרים שבנישואין ברוב המקרים הבחור מחפש את דמותה של אמא שלו, או, במקרה של מתחים עם האם, את הדמות המנוגדת לה, וכנ"ל הבת. היא מחפשת את דמות האבא שלה אם היא הזדהתה עימו, או את הניגוד לו במקרה שהוא יצר מתחים.

ניקח עתה לדוגמא בחור, שאמא שלו שפינקה אותו ודאגה לו מאוד. הוא מחפש אשה כזאת שתמשיך לטפל בו, לפנק אותו, שתמשיך להיות "אמאל'ה טובה". ואם הוא נפגש עם בחורה נשית, רכה מאוד ודאגנית, זה מוצא חן בעיניו, ואישיותה כובשת אותו.

כשזוג כזה מתחתן, והאשה גם אחרי הנישואין מסוככת על הבעל ומגינה עליו, ודואגת לו כמו לילד קטן (וישנן נשים שכשהבעל עומד לצאת לענייניו וממהר, היא קוראת אחריו, "קח סוודר", "קח מעיל", "חזור בשעה זאת וזאת") - הדברים מתחילים לעצבן. הוא כבר רואה את עצמו כ"ילד גדול", זה נראה לו כ"נדנוד" אחד מתמשך וזה נמאס לו, בעיקר כשנוצרת הרגשה ש"היא לא נותנת לו לחיות", ורוצה לכוון את חייו לפרטי פרטים. בהתחלה דבר זה הוא מה שדווקא מצא חן בעיניו, אך עם ההתפתחות האישית, זה כבר לא תואם.

לפני שבוע האזנתי ברדיו לתוכנית, "שנינו ביחד וכל אחד לחוד" ואשה התלוננה על מצבה הקשה. היא בשעתה התאהבה והתחתנה עם אדם שהיה פושע, היא הוציאה אותו מבית הסוהר, ואילו עכשיו כל הזמן צרות, צרות וצרות.

ונשאלה השאלה "אם ידעת שהוא פושע, מדוע התחתנת איתו?" התשובה היתה "הייתי מאוהבת בו"!

ההסבר הוא, שישנם אנשים שהם מאוד אוהבים להרגיש את עצמם חשובים ונעלים מהאחרים. "הנה אני טיפוס מאוד חיובי, אני צדיקה כזאת, שאני מוכנה אפילו להקריב את עצמי למען הצל את הפושע הזה ולהפוך אותו לאדם מן היישוב". מסירות נפש זו נותנת לה הרגשה של סיפוק וביטחון, וזה היה המניע העיקרי להתאהבות, ולכן כל הנימוקים ההגיוניים של כל בני המשפחה שהזהירו אותה בשעתה מנישואין אלה, לא השפיעו עליה.

מכאן אנו רואים שהתאהבות או "אהבה ממבט ראשון" יכולה להצליח, אם הנתונים הנוספים מתאימים, אך אם זאת התלהבות שכתוצאה ממנה אתה לא מסוגל לשקול, אם כל הסביבה שלך טוענת, שזה לא מתאים לך, ורק לך נדמה, שאתה מבין יותר טוב מכולם, וטוען: "אתם אינכם מבינים, אנחנו מאוהבים, ועל כל פשעים תכסה אהבה", יש חשש רציני שהעניין לא יצליח בעתיד.

ולכן פרופ' דרייקורס מסביר: "אם אתה מרגיש את עצמך מאוד מאוהב, והחברה מסביב, ההורים, החברים, אינם ממליצים על נישואין אלה - שאל את עצמך, מה מושך אותך אל בת זו: 'המעלות או החסרונות שלה'? ואם יתברר לך כי ה'חיסרון' שלה הוא המושך, כדאי לך להשתדל להשתחרר ממנה".

במקרה שהניתוח ההגיוני והעצות של הקרובים והידידים אינם מועילים, הוא ממליץ אפילו להיפגש עם פסיכולוג, שיעזור לו לעמוד על המניעים הכמוסים שלו, ואז יש סיכוי שיוכל לגלות כוחות נפש כדי לנתק את הקשר, הטומן בחובו סכנות בעתיד.

בצורה קיצונית עוד יותר מתייחס לאהבה הרומנטית איש חינוך אנגלי מפורסם, מר גיל (מחבר הספר "סמרהיל"). אביא בפניכם תשובה של גיל לאשה אחת שפנתה אליו בשאלה איך לנהוג בבעלה שנוהג בחומרה יתרה ביחס לילדים, והיא חוששת להתפתחותם. הוא ענה לה:

"אחד מפגעיה של האנושות הוא, שהנישואין מתחילים מאהבה מינית, או אהבה רומנטית, וכאשר האהבה דועכת, במקרים רבים החיים הופכים לגיהנום. אומרים, כי האהבה היא עיוורת. נכון מאוד, כאשר סערת הרגשת דועכת, עליה לעמוד פנים אל פנים מול עובדות שונות, אשר מחירן אכזרי".

זה משפט חמור, ויש לשים לב אליו. גיל איננו נמנע מלציין את האהבה הרומנטית כאחד הפגעים של האנושות. ודבר שני - הוא מניח כעובדה קיימת שאהבה זו דועכת במקרים רבים.

מאחר שאהבה זו היא עיוורת, ואין מכירים את האישיות הפנימית של בן הזוג, זמן קצר אחרי החתונה כשנפגשים על רקע שונה לגמרי, על רקע של חיי יום-יום, נוצרת אכזבה. בחיים היא כבר מצאה את בן-זוגה וכבשה אותו, עכשיו היא יכולה להרגיש "בנוח", ולא לעשות מאמצים נוספים כדי למצוא חן.

היא כל כך שונה מאותה בחורה שהכיר לפני כן "כשיצאו יחד".

בניגוד לתשומת-הלב הרבה, שהקדישה לו בתקופת החיזור, עכשיו אחרי החתונה היא אינה דואגת לבעלה בענייני יום-יום קטנים: לכוס שתייה בבוקר, לכריך לעבודה, לארוחת צהרים מוכנה, והבעל איננו מרגיש ביחסה האוהב בחיי יום יום. חסרה הדאגה, המסירות ותשומת-הלב שמטפחת את האהבה. ואם בנוסף על כך בולטות אפילו תכונות אופי שליליות, הרי זה פוגם בהערכה לבת-הזוג, והאהבה דועכת והולכת.

כשהניגוד הוא כזה, האדם מתחיל לראות את עצמו מרומה, והכאב על הרמאות יוצר את השנאה. לכן למעלה מ-25% של הגירושין הם

בשנה הראשונה והשנייה אחרי הנישואין. הרקע הוא אכזבה מהאישיות.

ניל מוסיף ועונה לאותה אשה: "בגלל אותה אהבה חושנית שוכחים לשאול את השאלות החשובות באמת: איך אני רוצה לראות את הבית שלי? האם יהיה בעלי אב מחמיר? האם הוא עלול לטעת פחד בלב הילדים? האם ירצה לעצב אותם לפי מידותיו?"

והוא מסכם: "רבבות של כשלונות בתחום הנישואין נובעים מן העובדה, שבני הזוג אינם יכולים לדעת איזהו האדם שאיתו הולכים להתחתן".

דברים בוטים אלה מדגישים עוד יותר את הצורך לא להיסחף מהאידיאולוגיה הזוהרת של העולם המודרני, ובולטת עוד יותר חשיבותה של הגישה של צניעות, שהיהדות מחייבת. ההתרחקות מקרבה יתרה בין המינים, השליטה העצמית, המאפשרת בחינת האופי והאישיות של בת הזוג, ובעיית ההתאמה ההדדית לשם הקמת המשפחה הברוכה לאורך ימים ושנים.

מהותה של המשפחה

(שיחה בתיכון חילוני, כיתות י"א)

ההיבטים השונים של המשפחה: דתי, לאומי, חברתי, אישי.
הנושא שאני רוצה לדבר לפניכם היום הוא - "לקראת חיי משפחה".

משפחה זה כמו אוויר, נושמים אותו ולא מרגישים בקיומו, אלא אם כן יש לנו בעיות בנשימה. כולנו חיים בתוך משפחה וזה כל כך פשוט, שאין אנחנו חושבים, איך זה פועל, בשביל מה זה פועל וכו'.

אני רוצה להניח כמה הנחות יסוד על המשפחה, על השפעת גיל הנעורים וההתנהגות בגיל הטרומ-נישואין על עתיד המשפחה, ואחר כך לאפשר מקום לשאלות.

כשמדברים על נושא המשפחה, אפשר להתייחס לכך מכמה נקודות ראות: היבט דתי, לאומי, חברתי ואישי.

היסוד הדתי של המשפחה מתבטא בכך, שמערכת היחסים בין הגבר והאשה, בין הבעל ואשתו במסגרת המשפחה היא מקודשת ("הרי את מקודשת לי"), ונתונה למערכת של היתרים ואיסורים.

יחסי אישות מותרים במסגרת המשפחה ואסורים מחוץ לה. עניין זה חורג הרבה מעבר לשיקולם האישי ולהתייחסות הפרטית של שני בני הזוג בינם לבין עצמם.

קיום המשפחה קשור בתכנון אלקי:

(א) על מנת לקיים את המשכיותו של המין האנושי - "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה";

(ב) בשביל ליצור את השלמות האנושית של האדם, לטובתו ולהנאתו, כפי שהבורא רואה אותו - "לא טוב היות האדם לבדו" (לא טובה מציאות זו, שהאדם חי כיחיד-כבודד) - "אעשה לו עזר כנגדו".

יש דיני עריות בסיסיים ששייכים לכל העולם כולו, אך לא נתעכב עליהם עכשיו, אבל מבחינה יהודית-דתית, מכיוון שאנחנו צריכים להיות עם סגולה, צריכה המשפחה היהודית להיות בעלת רמה מוסרית

ערכית הרבה יותר גבוהה, מאשר אצל כל העמים, ולכן קיימים במשפחה היהודית הרבה יותר מצוות וציוויים אשר עמים אחרים אינם חייבים בהם.

אשר ליסוד הלאומי כבר אמר מישהו: אומות העולם יכולים להרשות לעצמם ניסיונות בשטח המשפחתי. יעבור דור אחד, דור שני, והם יחזרו למוטב, ואמנם בשוודיה, שם המתירנות היתה בדרגה הקיצונית ביותר, חזרו עכשיו לחוקי משפחה נוקשים ביותר.

אבל אצל עם ישראל, אם ח"ו יעברו כמה דורות בלי משפחה יהודית כהלכתה, העם היהודי כולו בסכנה. כי המשפחה היהודית היא זאת המנחילה ומעבירה את ערכי היהדות מדור לדור, ורק באמצעות הבית שלו לומד כל דור את המסורת היהודית ואת דרכי ההנחלה - "מורשה קהילת יעקב".

אשר להיבט החברתי - טרם נמצאה חברה, אשר יכולה ומסוגלת לקבל על עצמה את האחריות הבלעדית לגידול הדור הבא. אפילו בקיבוץ, שם גדלים ילדים בבת-ילדים ושעות הימצאם בחדרי ההורים קטן יחסית, גם שם מכירים תמיד את החותמת של המשפחה: איך נראה ילד שגדל במשפחה זאת, בהשוואה לילד שגדל במשפחה אחרת.

ואשר להיבט האישי, אני רוצה להביא כאן כמה ציטטות של חכמי הגויים, כי הרי ישנו כאן ציבור חילוני, שלא תמיד מאמר חז"ל נראה בעיניו כמשכנע ביותר.

ד"ר וון-ולדה בספרו "נישואים מושלמים" מסביר את חשיבותם של חיי המשפחה בשביל כל חלקיה.

חשיבות המשפחה לבעל, לאשה, לילדים

1. "רק בחיי הנישואין מוצאות הנשים את האפשרות המלאה ללכת אחרי לבבן, ולהתמסר מתוך ביטחון לדחף האהבה שבקרבן.
2. ואילו הגברים בסיכומם של דבר, רק בנישואין מוצאים הם להם תנאי חיים מתוקנים, המאפשרים להם לשגשג מתוך נוחות בעבודתם.
3. בשביל טובת צאצאיהם של הזוגות - הריהו ממש כורח עליון".

נישואין מספקים את הרגשת הביטחון באהבה

לאשה - רק הבית במסגרת המשפחה מספק לה את השלמות ואת הביטחון, שמה שהיא מרגישה עכשיו ביחס לגבר שאוהב אותה, ושהיא אוהבת אותו, היא תוכל להרגיש גם מחר ומחרתיים.

מעניין שב"ידיעות אחרונות" במדור "זמנים מודרניים" (7/88), הביאו מחקרים בנוגע לזוגות באמריקה, שחיים יחד ללא-נישואין, והביאו מאפיינים של המשפחות הללו, שמחזקים את הדברים הללו.

בגלל אי-אלה חיוכים שאני רואה בקרב הציבור, אני רואה חובה לעצמי להביא לפניכם כמה משפטים שמלכתחילה רציתי - בגלל הצניעות - להימנע מלהביא אותם.

"עיון במחקרים שנערכו לאורך שנות ה-80 מראה, כי עקרונות החופש והשוויון אינם בדיוק המפתח ליחסים. - - - מבחינה רגשית, זה החש עצמו מחוייב פחות, - בדרך כלל הגברים - הוא חזק יותר ובטוח בעצמו. הצד השני מפתח חוסר ביטחון רגשי, ואלה הן בדרך כלל הנשים".

מתברר, אפוא, שהאשה, שלכאורה מתוך הסכמה מחליטה לחיות בתנאים כאלה, אינה מרגישה בתנאים אלה "ביטחון באהבה", וזה מאשר מה שנאמר תחילה ש"רק בחיי נישואין מוצאות הנשים את האפשרות המלאה ללכת אחרי לבבן, ולהתמסר מתוך ביטחון לדחף האהבה שבקרבן", והדברים מתאמתים גם בעולם המודרני.

"מאחורי כל גבר מוצלח ישנה אשה מוצלחת"

אשר לגברים, לכאורה נדמה, שהם מצליחים בקריירה שלהם רק בזכות עצמם, בזכות כישוריהם, אולם הפתגם העממי אומר: "מאחורי כל גבר מוצלח, ישנה אשה מוצלחת".

מאחר שהאשה משחררת את הבעל מכל מיני תפקידים במסגרת הבית, והיא מספקת לו את כל צרכיו, יכול הוא בלב שקט להשקיע את כל האנרגיה שלו בקריירה, בעבודתו מחוץ לבית, ולכן גם אם האשה עוסקת, כביכול, רק בצרכי הבית, הרי יש לה חלק גדול גם ביצירתו ובהצלחתו של בעלה.

ומה שנאמר בנוגע לילדים, כי משפחה יציבה (תנאי-נישואין נורמליים) זה בשבילם "כורח עליון", הרי מתברר במציאות שבית פרוץ ח"ו נותן את אותותיו על ההתפתחות הנפשית של הילדים. כשבא ילד בן שלוש לגן, והוא בעייתי, מחוסר-ביטחון, אגרסיבי וכד' מתחילים - ראשית כל - לבדוק מה הם התנאים במשפחה.

"במשפחה - האדם הוא חסר-תחליף"

סוציולוג מודרני אחר (ד"ר פרונפן-ברנר) מגדיר את משמעות המשפחה:

המשפחה מעניקה:

תמיכה אמוציונלית לבניה,

הזדמנות לחיי אישות לגיטימיים,

מסגרת נאותה להולדה, הזנה וגידול ילדים,

הנה הסוכן הטוב ביותר לעיצוב האישיות וחינוך האדם בילדותו ובנעוריו,

המשפחה מגינה עלינו מן הבדידות והניכור.

בזכותה העולם אינו לגמרי בלתי-אישי - - -

הוא בעל מגוון אינדיבידואלי,

ובעל הדגש אישי.

עניין זה של ניכור, שהאדם מרגיש את עצמו בודד בעולם, הוא אחת הבעיות החמורות של העולם המודרני, והגורם העיקרי להתאבדויות.

סוציולוג אחר, פרופ' רמון ארון אומר בספרו "הקידמה ואכזבותיה": "מעולם לא בלט לעין בכל אכזריותו, הניגוד בין סגנון החיים המקצועיים לבין סגנון החיים בחיק המשפחה. - - -

בעולם התעשייתי-המקצועי חש אדם שבר-חילוף הוא במקצועו. אם לא אתה - יבוא מישהו אחר במקומך, האדם תמיד בבחינת בורג או פקק, ואילו בעיני הקרובים לו הינהו לעולם חסר-תחליף. מעמדו והיחס האישי אליו בטוח ומשמעותי".

גם כשאדם מצליח יפה מאוד בקריירה שלו, אם הוא בודד מבחינה נפשית-רגשית, אין הוא מרגיש בטוב. הוא זקוק לשותפה גם לחויית ההצלחה.

ונשאלת השאלה: אם הדברים נראים כל כך מתקבלים על הדעת, מדוע קיים בעולם שלנו "משבר המשפחה"? מדוע 50-60% מכל המשפחות המתחננות בארה"ב, ואחוז זה הולך וגדל, אינם מצליחים להקים משפחה יציבה?

מדוע בימינו המשפחה איננה מסוגלת למלא את התפקידים החשובים והחיוניים שהיא צריכה למלא? מה קרה?
לי נראה שהתשובה טמונה בגישה אל חיי הנישואין בימינו.

האומנם על כל פשעים תכסה אהבה?

הנוער שמע הרבה מאוד בתקופת הנעורים, שהמרכיב העיקרי של חיי המשפחה הוא השטח שבינו-לבינה. ואילו באיזו מדינה בחיי המשפחה היסוד האנושי-האישי, היחס האישי-חברתי קובע, על כך אין מדברים, ולכן עניין זה אינו מודע כלל וכלל.

חושבים ש"על כל פשעים תכסה אהבה". שאפשר להתנהג לא יפה, אפשר להעליב את בן/בת הזוג, לדבר אליו/אליה בגסות והכל יישכח וייסלח, מכיוון ששני בני הזוג קשורים בחבלי אהבה. ואין זה נכון.

השטח החברתי-האישי משפיע מאוד. היחס שלו אליה כאל בן-אדם, שהוא מעריך ומכבד (בנוסף על כך שהוא אוהב), והיחס שלה אליו כאל בן אדם, זה הבסיס למערכת יחסים חיובית ומתמשכת בין בני הזוג.

ההתייחסות לאשה כל"חפץ"

בשעה שהאחד מעליב ופוגע בשני, אין השני מסוגל לשכוח את זה, אין הוא אוהב אותו באותה שעה, ואם זה חוזר הרבה פעמים, האהבה נשחקת, פוחתת והולכת.

אם הבעל מתייחס אל האשה כ"חפץ" לסיפוק צרכיו, האשה איננה מרגישה בטוב, היא רוצה, ראשית כל, יחס וכבוד כאל בן-אדם, היא רוצה דיבור יפה, יחס, התחשבות המתבטאת גם במלים וגם במעשים.

גם הגבר מצפה לכך מצד האשה, אבל האשה בגלל רגישותה זקוקה לכך יותר ונפגעת יותר.

הידרדרות לאלימות במשפחה

אבל - לצערנו - בנושא זה של פיתוח אישיות חיובית אין עוסקים בגיל הנעורים. קיימת אווירה של חוסר יחס בין אדם לחברו, אלימות מילולית, שפת דיבור גסה ופוגעת בזולת, "טון" צעקני של דיבור, וכך האלימות המילולית הופכת לפעמים גם לאלימות פיזית.

לפני שנים לא היתה קיימת בקרב עם ישראל אלימות במשפחה, ובקושי היתה אלימות מילולית, וההנחיה הכללית היתה "אוהבה כגופו, ומכבדה יותר מגופו" - ואילו עכשיו קיים מושג ומצב של נשים מוכות. החברה חייבת לעסוק בהקמת מקלטים לנשים מוכות אלו, כדי למנוע רצח, ח"ו. לא אחת אותה אשה, שהיא עכשיו בגדר "אשה מוכה" היתה תמול-שלשום אותה "חברה", שהאהבה בינה לבין החבר שלה פרחתה במידה כזאת, שהלכו חבוקים ברחובה של עיר, מבלי יכולת להתגבר על הצורך לתת ביטוי לאהבה הלוהטת ביניהם.

* * *

השפעת המתירנות על אי-יציבות המשפחה

בדור שלנו שהוא דור שלישי - ואולי אפילו דור רביעי - למתירנות, וקיימות תופעות של מתירנות לפני הנישואין, זה נותן את אותותיו כבר במשפחה עצמה. הבחור והבחורה מגיל צעיר אינם לומדים לחשוב על "חברות" כעל מושג של קביעות והתמדה, להתייחס איש אל רעותו כאל חבר/חברה במושגים רוחניים נפשיים, אלא מתרגלים - בעיקר - לראותה כשותפה ל"אהבה עכשיו" ולא "אהבה לנצח". כתוצאה מזה מרשים לעצמם "לאהוב" בת אחת עכשיו, בת אחרת - מחר, והתחלופה גדולה.

כך נוצרת תכונה "פרפרית", ההרגשות אינן עמוקות, אלא גופניות - שטחיות בעיקרן, "גירוי, תגובה והתפרקות", וכך נוצר היחס המזלזל אל בן/בת הזוג - כאל "חפץ" לסיפוק עצמי, ולא כאל אישיות, שמורכבת מגוף ונפש, מהרגשות פיזיות והרגשות נפשיות, כשהכל שזור ומורכב יחד.

"אהבה" כזאת בגיל צעיר הופכת להיות לאהבה אגואיסטית "אהבה התלויה בדבר" - "אני אוהב למעני, למען הנאתי". היא מאוד שטחית, מושפעת בעיקר מהקסם החיצוני, מהיופי החיצוני. במשך הזמן נוצרת הערכת-יתר של אהבה "מינית" זו, והנוער מתרגל לחשוב שזאת נקראת אהבה. ומאחר שהיא איננה מחייבת לפי המושגים המקובלים שליטה עצמית, הנוער אינו לומד לשלוט בעצמו ולעניין זה השלכות שליליות לעתים גם אחר כך במסגרת המשפחה, שגורמות להרס הנישואין.

ההבנה היסודית בחשיבות המשפחה לכל מרכיביה: בני הזוג, ילדים, והחברה כולה, מחייבת להקדיש תשומת-לב מירבית להתנהגות בתקופת הטרומ-נישואין בשני המישורים: השליטה העצמית בשטח שבינו לבינה, ויחסי-אנוש משופרים, כי אלה הם הערכים החשובים ביותר בשביל להצליח בבניין משפחה יציבה.

שו"ת במפגש של ישיבת בני-עקיבא

עם תיכון חיפה תשנ"ד

שאלה: מדבריך מתקבל הרושם כאילו את מזלזלת ביופיה של האשה? איך אפשר שלא להסתכל למרכיב החיצוני של האשה?

תשובה: לא אמרתי את זה. דיברתי על שאלת העדיפויות. דיברתי שאין קנה-המידה לבחירת בת-זוג צריך להיות אם היא יפהפייה הדומה לכוכבת קולנוע דווקא, ואם אין היא יפהפייה מובהקת, היא איננה שווה כלום.

המשיכה אל האדם נוצרת גם כתוצאה מהערכת האישיות, ובאותה מידה שאנחנו שמים לב אליה כאל בן-אדם, היא מעוררת אצלנו הערכה אישית ויחס, אז מתרשמים מהעיניים הנבונות שלה, מהמבט הנעים והרגוע, או להיפך מהמבט הנמרץ שלה, מתרכזים במבע-העיניים ומה הן משקפות, ואז היא נראית יפה בעינינו. לפעמים אנחנו נכבשים ע"י חיוך מלבב, וזה משפיע גם על ההערכה שלנו אליה כאשה.

שאלה: איך ניתן להשתחרר מההתייחסות לאשה כאל "חפץ"?

תשובה: גישה זו של ראיית האשה כ"חפץ" נוצרת, בדרך כלל, בשני מקרים:

א. אם הילד גדל בבית שהוא רואה התייחסות כזאת מצד אבא אל אמא. כשהילד רואה מצד אבא גילויים פיזיים של "אהבה" כלפי אמא, ומצד שני גילויים של זלזול, חוסר כבוד אליה כאישיות, ולפעמים גם אלימות, הפער הזה משאיר משקע. גישה כזאת משתרשת בלב הבן.

ב. אם בגיל צעיר, כשמתעורר העניין בבנות המין השני כתוצאה מההתפתחות ההורמונלית בגיל ההתבגרות, הבן מתחיל "להתעסק" עם הבנות, ואף יוצר מסגרת של "חברות", ה"מתירה" - כביכול - מגע זה או אחר עם הבת, שיסודם ריגושים פיזיים בעיקרם, הבן לומד לחשוב ש"אהבה" היא פיזית בעיקרה, והבת "חפץ" לסיפוק הנאותיו הוא.

במשך שנות הנעורים ניסיון זה מתחזק עם התחלופה הרבה של הבנות-ה"חברות", וזה גורם שהמושג של אהבה מתעוות אצל אותו נער. נהרסת אצלו היכולת להתקשר לבת המין השני על רקע של אהבה אישית יי חודית, שהיסוד שלה הוא נפשי-רוחני, בנוסף לגורם המשיכה. כי רק הרגשה כוללת של היסוד הנפשי והפיזי כאחד, היא המרכיב של "אהבת אמת", השואפת להתמדה והמשכיות, והקשורה לאישיות יחודית ובלעדית.

שינוי יסודי בגישה הכללית למערכת היחסים בין המינים משמעותו היא ראיית המשפחה היציבה, האוהבת והתומכת, כמטרה וכאתגר לסיפוק הצרכים הבסיסיים של האדם לאורך ימים ושנים. ראייה זו יכולה לשנות את ההתייחסות לאשה מ"חפץ", לבת-זוג השותפה להקמת התא המשפחתי, וזה גם יביא לשינוי קנה המידה איך לבחור בה. תשומת-לב יותר ליסוד האישי כבן-אדם, בנוסף על המשיכה ההדדית.

שאלה: איך אפשר להכיר את הבת, אם לפני כן אין קשר ביניהם?

תשובה: מאחר שיושבים כאן בני-נוער גם מהישיבה וגם מבית ספר תיכוני, ואינני יודעת מי הוא בעל השאלה, ישנם שני פירושים שונים למלה "קשר", ואני אתייחס לשניהם.

א. כשנער חילוני שואל את השאלה הזו ייתכן שמושג "קשר" פירושו קרבה פיזית גדולה יותר, והנחתו היא, שהקשר והמבחן צריך להיות בשטח שבינו לבינה, ואם זה אכן מצליח לפני הנישואין, הרי זה כבר מבטיח נישואין מוצלחים בעתיד.

לשם כך ברצוני להביא תוצאות מחקרים שנעשו בתחום זה בארה"ב (שהובאו ב"ידיעות אחרונות" ב- 7/1988), שמסקנותיהם מפריכות הנחה זו.

אחוז הגירושין בקרב זוגות שחיו ביחד קודם לכן - גבוה. ולא סתם, הוא גבוה ב-80%, ביחס לזוגות המתגרשים האחרים. - - מימצא זה סותר את הדעה שרווחת, כי זוגות הגרים ביחד לפני הנישואין, יהיו אחר כך בני זוג מוצלחים יותר.

כשנער דתי שואל את השאלה הזאת, הוא רוצה לברר, איך אפשר להכיר בת מבחינת האישיות שלה למטרת-נישואין, אם לא תהא קיימת ביניהם לפני כן תקופה קצרה או ארוכה יותר של חברות, ההנחה שלו היא, שע"י הפגישות והשיחות בתקופה ממושכת אפשר יהיה ללמוד להכיר איש את רעהו.

הבעיה היא, שבמסגרת של חברות, בדרך כלל, זוג החברים איננו עוסק בניתוח אופיו של בן/בת הזוג. בתקופה זו, עצם ההימצאות יחד, כבר יוצרת מצב-רוח טוב, וכל אחד הוא הרבה יותר טוב ונחמד, מאשר הוא באמת בחיי יום-יום שלו.

בשביל להכיר באמת את אופיו של בן/בת הזוג כדאי להתעניין אצל חברים, או שכנים שמכירים אותו מחיי יום-יום שלו, היכולים לבקר בצורה אובייקטיבית, איך הוא מתייחס לחברים, לאחים, לאחיות, לאבא-אמא. שמכירים אותו מההתנהגות הטבעית שלו, שאינה מודרכת מהכוונה לעשות רושם ולמצוא-חן, כשם שזה קורה ביחסים שביניהם.

כמובן, אין זה בא לפסול תקופה מסויימת של מפגשים לשם בחינה מדוקדקת יותר של התייחסויות לנושאים שונים, מהי השקפת העולם, מהן הציפיות, התחביבים, וכו'. כמו כן יש לבדוק באיזו מידה ה"כימיה" פועלת ביניהם, והאם הרגשת היחס והחיבה אמנם מתפתחים וגדלים עם הזמן.

שאלה: לפי דבריך היתה פעם "אהבה לנצח". האם היהדות

מקבלת את הנישואין הקתוליים של "אהבה לנצח"?

תשובה: אחת השגיאות של הציבור החילוני היא, שהציבור הזה חושב שמכיוון שהנצרות היא דת והיהדות היא דת, עושים השוואה וגזירה שווה בין שתיהן.

אלה הם שני עולמות נפרדים. כידוע, כומר קתולי אסור לו להתחתן, כי הקשר שבינו לבינה נחשב בנצרות כחטא, ובמידה שהאדם כאילו עומד בדרגה רוחנית גבוהה יותר, כגון הכומר, כל קשר עם האשה, שהיא אצלם סמל השטן, אסורה. היא נחשבת כמפתה, היא המגרה, היא הרוצה להביאו לידי חטא.

והנישואין הקתוליים הם ללא כל יכולת של פירוד.

גישה זו מנוגדת לגמרי לגישת היהדות. ביהדות השטח שבינו לבינה במסגרת הנישואין מקודש, יש בזה קדושה, ומברכים מתחת לחופה "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו על העריות ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין".

קשר עם אשה, במסגרת של קידושין בפני עדים ואחריות ע"י כתובה, על מנת לגדל את הדורות הבאים, קשר זה הוא קדוש וטהור. (כתובה היא שטר-התחייבות שנחתם ע"י הגבר ובו מונים את חובותיו של הבעל כלפי אשתו). אולם קשר שלא במסגרת נישואין, לא בתנאים שצויינו, קשר זה אסור הוא ונחשב כחטא חמור.

היהדות בעד "אהבה לנצח", אהבה לאשתו ולבני ביתו במסגרת של "אהבה ואחוה ושלוה ורעות", כלשון הברכה תחת החופה.

אך אם ח"ו משום-מה קורה, ששני בני אדם, בשום אופן אינם יכולים לחיות יחד, קיימים מתח, מריבות, זלזול ושנאה, במקרה כזה היהדות מציעה פתרון: גירושין.

גם הגירושין נעשים במסגרת של בית-דין, אחרי שנתברר באמת שאין דרך לשלוה-בית, ואז שוקלים בביה"ד באיזה תנאים הם נפרדים, ומהן זכויותיה של האשה וילדיה במקרה של פירוד.

שאלה: מדברייך מתקבל הרושם, כאילו אותן המשפחות החילוניות שפעם בימי הנעורים חיו במסגרת חברויות, הינן מחוסרות ערכים, והנה ישנן הרבה משפחות שהבית שלהם מתנהל בסדר גמור?

תשובה: תודה על ההערה.

אין שום ספק שישנו מספר גדול של משפחות חילוניות בעלות ערכים. אבל כשאני מדברת על העולם המודרני, אינני מתכוונת למשפחה חילונית סתם. אני מתכוונת לאידיאולוגיה של העולם המודרני, אני מתכוונת לאותו עולם, שאנחנו רואים ברחוב, ששומעים את שיריו ברשת ג', שמתרכזו כמעט תמיד מסביב לאהבה והתאהבות ולגירווי יצרים.

ברור לגמרי, כי בן או בת רציניים יותר, בעלי ערכים יותר, בעלי מידות טובות יותר, לא יהיו להם 20 חברים/ות לפני הנישואין. אולי חברה או שתיים, שבאותה שעה הם נראים בעיניהם כראויים להיות חברים לתקופה ממושכת יותר.

הרי פעם כשדובר על אהבה, הכוונה היתה "אהבה לנצח". עכשיו כשמדברים על "חברות", כששואלים את זוג החברים אם חברות זו רצינית, והאם היא אולי קשורה עם רעיון של התמדה ונישואין, ברוב המקרים גם כשהם מבוגרים יותר, בני 20 ואילך, החבר והחברה מכחישים בתוקף באופן ספונטני: "מה פתאום? אנחנו רק חברים!"

במידה שחברים אלה הם רציניים יותר, גם חושבים ושוקלים, ייתכן שכעבור זמן מסויים הם מחליטים להתחתן, ואז הסיכוי שלהם להצליח בחיי משפחה כמובן גדול יותר.

בארצות המערב, שם קיימת האווירה המודרנית, אחוז הגירושין כ-60% ומעלה. אצלנו כ-30%. בין 70% אלה שאינם מתגרשים יש להניח, שחלק באמת מצליח יפה מאוד בחיי המשפחה, ויש כאלה, שיש אצלם בעיות, אך לא כל-כך קשות, ובהתאם לרמה הכללית והיכולת האישית להתמודד בחיים משותפים, נוצרת איכות חיים טובה במשפחה.

שאלה: מדוע את אומרת שמשפחה מעורערת הורסת את החברה?

תשובה: הגוף שלנו מורכב מתאים רבים ובריאותו של הגוף תלויה בבריאות התאים. בה במידה שישנם בגוף תאים רבים שיש בהם מוגלה, הזיהום יכול ח"ו לעבור לכל הגוף. כך גם החברה.

כל משפחה היא תא חברתי. במידה שהבית מתפקד יפה, היחסים הבינאישיים בין בני הזוג הם חיוביים, מתבטאים באחריות, בדאגה הדדית, וכמובן ביחס של אהבה וחיבה, הבית מקריץ רוגע מסביב,

ובמקרה שישנם ילדים בכית אף הם לומדים מן ההורים את כללי ההתנהגות החברתית החיובית. ובגדלם הם מיישמים את זה הלאה, גם במסגרת ביתם הפרטי, וגם במסגרת החברה בה הם נמצאים. וכך נוצרת חברה חיובית, אחראית, תורמת ויוצרת.

במקרה שח"ו היחסים במשפחה מעורערים, וקיים אי-אמון הדדי, ישנן מריבות, פגיעות אישיות, אלימות מילולית, או ח"ו יותר מזה, בית כזה מקרין מתח, "רוח רעה", ומשמש דוגמא שלילית. הילדים הגדלים בבית מעורער כזה, אינם מתחנכים להתייחסות חברתית נאותה, כי אין הם רואים בבית דוגמא מתאימה. נוסף על כך במקרה של מתח בין ההורים, הילדים אינם זוכים לטיפול מתאים: לפעמים הם זוכים לפינוק-יתר מצד ההורים, הרוצים להבטיח לעצמם את אהבת הילדים, וכך הם אינם מסוגלים להתמודד עם הקשיים מחר, כשהחברה בחוץ איננה נוהגת כלפיהם בפינוקים יתרים.

לפעמים, להיפך, אין הם זוכים לתשומת לב מספקת, כי ההורים עסוקים במריבות בינם לבין עצמם, הילדים רואים את עצמם מוזנחים, והם מחפשים פיצוי חומרי לחסך האהבה, שהם נתונים בו, או הם מנסים לקחת בכוח ע"י מעשים שליליים מה שלא ניתן להם ברצון, וזה מחייב את ההורים לשים לב אליהם. במקרים רבים ילדים כאלה, בגלל חוסר אמון בעתיד טוב, מחפשים את הפיצוי בהנאות חומריות וגופניות, ב"כיפיים". הם שואפים לתענוגות "כאן ועכשיו".

איך המתירנות לפני הנישואין מפריעה לבניין משפחה יציבה?

אנשים אלה בהתבגרם דוחים את נישואיהם עד כמה שאפשר, ומוכנים להתחתן רק בשעה שהם מתחילים להיות מעוניינים בילדים. הם חושבים ומקווים שהם יצליחו לבנות משפחה יציבה.

אך אותו אדם שלמד מן הניסיון שלו שבעצם אין אהבה יציבה בעולם (שהרי הוא בעל ניסיון, שהיו לו כבר כמה וכמה "אהבות", שבאו והלכו) ושאיננו רגיל לתרום לזולת, קשה לו אחר כך להסתגל לתנאים של משפחה נורמלית, שמחייבת אהבת-אמת, אחריות, התמדה ומסירות.

"אהבה" זו שאהב מדי פעם היתה שטחית מאוד, לא חייבה כלום. היא היתה גופנית, היא לא היתה קשורה באישיות יחודית. היא היתה

זמנית, עוד יותר - היא הפכה בסופו של דבר להיות צינית, כי "בעל הניסיון" צוחק מכל מי שמדבר על "אהבת אמת", ולכן "אהבות" אלו הורסות את היכולת להקים משפחה יציבה.

אנשים אלה בהתבגרם אינם מסוגלים להתקשר קשר בר-קיימא עם הזולת, והבית אשר הם מנסים להקים, במרבית המקרים אינו בית יציב. כתוצאה מזה קשות בעיותיהם של הילדים הגדלים בבית כזה, עוד יותר.

רק מי שמגיל צעיר יודע שאהבה היא הרגשה עמוקה, שהוא מפנים אותה בקרבו לקראת בן/בת זוג הייחודי, אהבה שתתבטא גם ב"נתינה", בדאגה לזולת, רק זה יכול לצפות שיצליח להקים משפחה יציבה ומאושרת.

מה הבעיה במתירנות מלבד בשטח הדתי?

בחיי מתירנות מתרגלים לראות את האשה כ"חפץ" לסיפוק עצמי, ולא שוות-ערך לבניין הבית והמשפחה.

המתירנות מדגישה בעיקר צד אחד באישיותו של האדם. יסוד היצר, התאוה המינית, ואינה מבליטה מספיק את היסודות האישיים הנפשיים.

יש חשש שגם קנה-המידה לבחירת בת הזוג בעתיד יהיה מעוות, הדגשת יתר של חיצוניות זוהרת ופחות מדי תשומת לב לאישיות.

קיימת סכנה שקשר פיזי בלי קשר נפשי משאיר משקעים של רגשות אשמה בתת הכרה, ומפריע אחר כך ליחסי אישות תקינים במסגרת המשפחה.

אי-פיתוח מעצורים בתקופת הטרומ-נישואין מסכן את יציבות המשפחה ע"י חוסר נאמנות לבן/בת הזוג אחרי הנישואין.

קיימות סכנות רפואיות מרובות בקשר עם בת כשהמטרה היא רק בילוי רגעי.

האם יש למתירנות במסגרת המשפחה השפעה על הדור הבא?

הדור הראשון למתירנות לא תמיד מודע לבעיות שהוא יוצר לעצמו ובעיקר לדור הבא.

הדבר הכי חשוב להתפתחות הבריאה של הילד הקטן הוא הרגשת הביטחון. ילד צריך להאמין, שאבא אוהב אותו, שאמא אוהבת אותו, ושלא יעזבו אותו לעולם. אז הוא מרגיש בטוח בעולמו.

כשילדים גדלים בבית מעורער, בו קיימות מריבות קשות, באווירה של ערב-גירושין, כל עולמו הפנימי של הילד הקטן מתערער.

לפעמים כשנולד בבית תינוק נוסף, ורק נדמה לו לילד הגדול יותר, שאמא מזניחה אותו, הוא כבר מפתח לפעמים בעיות נפשיות. הוא מתחיל לקנא, הקנאה מביאה לידי שנאה, השנאה מביאה לידי אגרסיביות, תוקפנות - הוא רוצה להחזיר לעצמו בכוח את אהבתה של אמא שלו, הוא רב עם הקטן, מרגיז את אמא וכו'.

לכן אפילו בגן כבר מרגישים איזה ילד הוא רגוע, ואיזה ילד סובל מהרגשות חוסר ביטחון, וכתוצאה מזה בהרגשת נחיתות. בבית מעורער הרגשות אלה הן מושרשות מאוד, וחזקות פי כמה.

דור כזה של ילדים רוצים כשהם גדלים לתפוס ביד את האושר. הם כבר אינם מאמינים באהבה יציבה של מחר ואינם מוכנים לחכות עד אחרי הנישואין לאהוב את האחת, ולפתח לשם כך שליטה עצמית, מעצורים ועומק רגשי. הם יודעים דבר אחד: מה שיש לי ביד זה ישנו, מה שאין לי כרגע אינו קיים. במקום "אהבה" לנצח הם שואפים ל"אהבה עכשיו". וככה גדל דור שני שמעורער עוד יותר מבחינת הנהנתנות והחומרנות מאשר הוריהם הדור הראשון. ולא פעם הדור השלישי והרביעי הופכים להיות צרכני סמים ואלכוהול, כדי למצוא פיצוי לעצמם בבריחה מן המציאות.

איך אפשר להחזיק מעמד בנישואין?

יסוד ראשון הוא ההבנה שחיי נישואין מחייבים הסתגלות הדדית בכל השטחים. שני בני אדם מעולמות שונים, מרקע שונה, מבית שונה, עומדים לבנות יחד את הקן המשפחתי שלהם. כל אחד עם הרגליו, עם השקפת עולמו.

לפני הנישואין מרגישים את המשותף, את האהבה והמשיכה שבין שני בני הזוג, ואילו כמה זמן אחרי החתונה, מתחילים להרגיש גם את השוני. ולכן יש המציינים את השנה הראשונה אחרי הנישואין כשנה קצת קשה.

סיפרה פעם יועצת נישואין. פעם באה אליה אשה צעירה מבוהלת מאוד. "מה יש?" שאלה אותה היועצת. "יש ביני לבין בעלי ויכוחים וחילוקי דעות". "זה בסדר" - ענתה היועצת. "אבל אנחנו רק שלושה חודשים אחרי החתונה, וכבר יש בינינו חילוקי דעות". "דווקא בגלל זה" ענתה היועצת. "עכשיו אתם צריכים ללמוד להתמודד איך לחיות יחד אחד עם השני, לחשוב מה הם המניעים השונים של כל אחד, מה היסוד לשוני במהלך מחשבתו או התנהגותו, וכשתביני אותו, יש מקום לשבת יחד ולדון ברוח טובה איך אפשר להתגבר על השוני, מה צריך כל אחד לעשות כדי להקחות את הניגודים, כדי להסתגל אחד אל השני ולחיות יחד זה עם זה וזה על יד זה". "אם ככה, זה בסדר" - ענתה האשה הצעירה - "נשתדל". "והיא לא חזרה אלי יותר" - הוסיפה היועצת.

ראשית כל: לא לגנות, לא להאשים, אלא לנסות לקבל את האדם השני כמו שהוא, לא לנסות לשנות אותו, אלא להשתדל להבין אותו, את מניעיו, ולנסות לראות גם את עצמו, לא כצודק במאת האחוזים, אלא לחשוב: "מה אני יכול/ה לעשות בשביל להקטין את הפער".

אדגים את הדבר בכמה סיפורים:

אחד מהם קראתי פעם על משפחה צעירה: הבחור היה קצין צעיר, והאשה - אמנית. והנה בחודש הראשון אחרי הנישואין, הם הגיעו למריבה הראשונה שלהם. מה היה הרקע?

האשה מאוד אהבה ללכת לשפת-הים להתרחץ, בעלה היה עסוק מאוד, ולא רצה להצטרף אליה. האשה לא היתה מרוצה, והלכה לבד לשפת-הים. בעלה נתן לה ללכת, אך בערב כשאשתו רצתה ללכת לחתונה של חברה שלה וביקשה אותו להצטרף, הוא סירב.

היא מאוד התרגזה. "מה פתאום אינך הולך? זה מאוד לא נעים, חודש ראשון אחרי החתונה, אני מתביישת לבוא לבד, מה יגידו האנשים?"

ואז הוא ענה לה: "אני מתנגד לכך שאת תלכי לשפת-הים לבד. את אינך מתחשבת בי, וחושבת שאת רשאית ללכת לבד, אם זה מתחשק לך. אם כן, יש גם לי זכות לנהוג לפי רצוני והבנתי, להישאר בבית ולנוח, ולא ללכת לחתונה של חברתך".

היא הבינה ששגתה, ואמרה: "מגיע לי", "מזל שזה קרה כבר

בחודש הראשון אחרי החתונה. למדתי לנהוג מתוך התחשבות גם בו ולנהוג מתוך הבנה ויחס אליו".

סיפור שני:

אמא ובתה הלכו על שפת הים. שאלה הבת את האם: "אמרי נא לי, איך אפשר להחזיק מעמד הרבה שנים עם הבעל? אני והחבר שלי, יש לנו לעתים קרובות מריבות, שמרגיזות אותי".

לקחה האם חופן חול ולחצה חזק חזק. החול נשפך לאט לאט בין החריצים שבין האצבעות, עד שלא נשאר ביד כלום.

אחר כך היא מילאה עוד פעם את ידה בחול, אך החזיקה את היד בצורה רפויה, והנה החול נשאר ביד.

"ככה זה" - אמרה האם - "אם את תשתדלי ללחוץ עליו חזק חזק, כדי שישמע לך, את לא תצליחי בכלל. אך אם תתחשבי בו, ולא תלחצי עליו יותר מדי, יש סיכוי שתצליחי".

"עכשיו אני מבינה את הרקע לחיכוכים ביני לבין החבר שלי" - אמרה הבת - "כשהוא מבקש ממני ללכת איתו לבקר את בני-משפחתו, אני אינני מסכימה. ואילו אני תובעת ממנו תמיד לבקר את ההורים שלי, ללכת איתי, כשאני רוצה ללכת למסיבה, ותובעת ממנו לנהוג תמיד בהתאם לבקשתי, אחרת נדמה לי, שהוא כאילו אינו אוהב אותי ולא מתחשב בי. ולא עלה על דעתי לשאול אותו אף פעם, מדוע אין הוא רוצה ללכת איתי לבקר את הורי. אני תיכף מתרגזת".

בחיים משותפים ישנה הדדיות. כשם שהיא מבקשת שהוא יתחשב בה, ברצונה ובבקשותיה, כך מן הראוי שגם היא תשתדל להבין את מניעיו ותתחשב בו.

מה קורה, כשבן זוג אחד רחב-לב יותר, ומוכן לוותר, ואילו השני הוא קשה יותר?

נדמה לי, שאת השלב הראשון לקראת הוויתורים ניתן לבקש מהאשה. את הבן מחנכים במשך כל השנים, להיות חזק ותקיף ולא להיות רכרוכי, ולכן נדמה לו שהוא צריך לקבוע את העניינים ולא לוותר.

במקרה שמישהי התחתנה עם בעל עקשן, העומד על שלו, כדאי שהיא תחשוב איך הוא נהיה עקשן כזה. בדרך כלל, זה נוצר כתוצאה של הרגשת קיפוח בגיל צעיר, שאז הוציא הילד מסקנה, שהוא צריך לעמוד חזק נגד ההורים, נגד האחים, נגד החברה וכו' ונדמה לו, שרק אם יעמוד בתוקף על שלו, רק אז הוא יוכל להצליח לשמור על המעמד שלו. אבל בה במידה שיתברר לו, שאשתו אמנם מתייחסת אליו יפה מאוד, ושכאן בבית אין הוא צריך להאבק על מעמדו, שכאן מקבלים אותו כמו שהוא, אז לאט לאט במשך השנים נוצר האמון, הוא הופך להיות נוח יותר, והוא מוריד מעליו את שריון העקשנות. ישנם הרבה גברים שמתוץ לבית הם מאוד תקיפים, נוקשים ועומדים על שלהם, אבל בבית הם נוחים וטובים, כי בבית, ששם אשתו מטפלת בו ודואגת לו, כאן טוב לו מאוד כשהוא יכול להוריד מעליו את "כלי המלחמה שלו" ולהרפות מהמתח המתמיד שבחוץ. אם הבעיה איננה פתולוגית במיוחד, יש סיכוי שהוא ממש ישתנה במשך הזמן.

ושוב אדגים את זה בסיפור מספרות הילדים:

פעם נסע איכר אחד בדרך - השמש והרוח התחרו ביניהם מי חזק יותר. כל אחד טען שהוא החזק. לבסוף החליטו: מי שיצליח להוריד מהאיכר את מעילו, הוא החזק.

הראשון התחיל הרוח. הוא נשב ונשב, התחזק עוד ועוד, אך בה במידה שהרוח התחזק, האיכר התכרבל יותר ויותר חזק במעילו. משראה הרוח, שהוא בשום אופן לא מצליח, התייאש והפסיק.

ואז התחילה השמש לחמם. היא חיממה וחיממה, לאיכר נהיה חם, תחילה פתח כפתור אחד, אחר כך פתח את שאר הכפתורים, ולבסוף כשנהיה לו חם מאוד, הוא הוריד גם את המעיל. השמש ניצחה...

גם בבית זה ככה. ברוח טובה, ביחס חם, אפשר להצליח הרבה יותר מאשר במאבק ישיר, כשכל אחד עומד על שלו.

לפעמים כדאי אפילו לוותר ולהסכים לדעת בן/בת הזוג גם בשעה שאת/ה משוכנע/ת - כי את/ה צודק/ת, ואפילו אם זה עלול לגרום להפסד כספי מסויים, כי המתח והמשקע שנשאר מהוויכוח החרף והסוער, שאז לפעמים לא שומרים כל כך על לשון עדינה ביחס לשני, איננו שווה את ה"רווח", שהיית מרוויח אילו בן/בת הזוג היה שומע/ת בקולך.

במידה שמסוגלים לגלות יחס לשני, ושוקלים תמיד לגופו של עניין, מתברר שפעם אחת האחד צודק ופעם שנייה - השני. אין מקום למאבק של יוקרה, דעת מי קובעת יותר. ואז יוצא ששניהם מרוויחים, ה"בית" הוא המנצח. נוצרת אווירה נעימה של שיתוף פעולה, של הערכה וחברות, שמאפשרת לשמור על החיבה ההדדית, על ההערכה ועל האהבה לאורך ימים ושנים.

שיתוף פעולה והבנה הדדית הוא היסוד שאליו יש לשאוף. וכבר אמר אחד מרבני ישראל (הרב וולבה שליט"א): "ביהדות מדברים כל כך הרבה על "שלום-בית". "שלום-בית" אין הכוונה, שזה משהו שנוצר מאליו. באופן טבעי יש בין שני בני-אדם חילוקי דעות, הבדלי אופי, הבדלי חינוך, זה מחייב לעתים נשימה עמוקה, אפילו ויתור לפעמים, אך אם הרקע הכללי הוא חתירה לשיתוף פעולה ועמלים על כך, נוצר במשך הזמן התוצאה של שיתוף הפעולה, האמון ההדדי, ואז הופכים להיות לזוג אידיאלי, שבכלל אף פעם אין ביניהם חילוקי דעות... (ואם הם ישנם - כלל לא מרגישים בהם, כי הם דנים תמיד בכנות, בשקט ובשלווה לגופו של עניין).

"חברות" במסגרת בני-עקיבא

שאלה: מה יחסך ל"חברות" במסגרת בני-עקיבא?

תשובה: אתם חיים בחברה מעורבת. ונשמע מן הדברים כאילו "יציאה עם בת" זה בתקן, כאילו טבעי.

נפגשים עם בת בסניף, לפעמים מלווים בת הביתה, מפטפטים קצת. פעמים הבן והבת שניהם מדריכים ומדברים בענין הסניף. הוא מעריך את דעתה של הבת-המדריכה, ולכן מרבה לשוחח איתה. אין זו חברה רשמית, אך בכל אופן הוא משוחח איתה יותר מאשר עם בנות אחרות.

אני רוצה קצת לחדד את העניין, ולהדגיש יותר את אשר אמרתי בתחילת דברי.

בה במידה שנמצאים פחות בחברה מעורבת, בה במידה שהחיים צנועים יותר, המוח פחות עסוק בכך, ואילו כל אחד השווה יותר בחברה מעורבת, מודע יותר ל"חשק" שלו להימצא בחברה כזאת, ולפעמים אף לחיפוש חברה. עצם המפגשים המשותפים, יוצרים מודעות בהכרה לשאיפה זו.

היה כאן פעם בשישית בחור, שהיה מדריך בסניף פ"ת. פעמיים בשבוע הוא נסע לפ"ת בשביל להדריך. הוא היה בן 16. כעבור כמה זמן הרגישו בישיבה שעניינו בלימודים ירד מאוד. הר"מ דיבר איתו, והוא הודה שבנוסף לסניף יש לו שם גם חברה, שגם היא מדריכה. לא רק הבת, אפילו ההורים של הבת קירבו אותו והוא הרגיש טוב מאוד בביתם. כולם חשבו שזו חברות רצינית, ושכבוא הזמן הם יתחתנו.

הר"מ המליץ בפניו, שאם אמנם הוא מעריך אותה, והיא מעריכה אותו, יעשו פסק זמן של 4-5 שנים, שלא ייפגשו בינתיים יחד. כי

העובדה שהם נפגשים עכשיו, מעסיקה אותו לפני המפגש, מעסיקה אותו אחרי המפגש, וזה גורם לו שלא יוכל להתרכז בלימודים. כי אף על פי שהם רק משוחחים ולומדים יחד מחשבת ישראל, עצם מערכת היחסים הקיימת ביניהם גורמת להעמקת ההרגשה, ויקשה עליהם להמשיך ככה לאורך ימים. והם ירצו להתחתן צעירים מאוד. האומנם הוא רוצה להתחתן בגיל 18? האם הוא רוצה בגיל כל כך צעיר להיכנס לעול משפחה? האם אין הוא רוצה להמשיך ללמוד הלאה? והלא עם גמר השמינית, כשהמערכת הרגשית תהיה חזקה יותר, אם אז הם יצטרכו להיפרד, המשבר יהיה גדול יותר.

מוטב אפוא, להפסיק עכשיו, אבל לפני הניתוק לשוחח איתה, כדי שזה יהיה מתוך הסכמה הדדית והבנה הדדית. ובעוד מספר שנים אם ירצו, ישקלו את המשך דרכם מתוך שלווה נפש. ובינתיים לא להיפגש, וגם מכתבים לא לכתוב, כדי שהמחשבה לא תהיה עסוקה בה.

"תראה" - אמר המחנך - "בהתחלה יהיה קצת קשה, אבל אחר כך יהיה הרבה יותר קל".

הבחור נהג ככה, וכעבור זמן מה ניגש לר"מ ואמר: "נכון צדקת! בהתחלה היה קשה, אבל כעבור זמן מה התחלתי להרגיש את עצמי משוחרר, כל פעם חשבתי עליה פחות ופחות, ועכשיו אני מסוגל להתרכז יפה בלימודי".

שאלה: איך צריכה להיות מערכת היחסים בין בני לבנות בבני עקיבא?

תשובה: בני עקיבא היא תנועת נוער, שהאידיאולוגיה שלה היא חינוך הנוער לקיום מצוות, לאהבת תורה, העם והארץ.

היא חברה נוער דתית מעורבת לא מלכתחילה אלא בדיעבד, בכדי שהנוער לא ילך לתנועות נוער חילוניות ויתרחק לגמרי מקיום תורה ומצוות. כך הנוער נשאר לפחות במסגרת, וההתנהגות שלו טובה יותר.

אם בן רציני וכת רצינית הם מדריכים, ועבודתם היא "לשם שמים" לשם המטרה החינוכית, ומסגרת הפגישות היא חוג להדרכה, שיחות בנושאים חינוכיים, הרי זה בסדר. עליהם לזכור שהמניע העיקרי לביקור בסניף זה לא הצד החברתי (זה מתאים לחבריא א'), אלא המטרה והעשייה החינוכית.

עם זאת הם צריכים ללמוד ולדעת מהם הגבולות ההלכתיים

ולהתנהג בהתאם: לשאוף ולהשתדל עד כמה שאפשר להתקרב יותר ויותר אל האידיאל ההלכתי, שפירושו משטר של מרחק בין המינים.

שאלה: מדוע במקרה "חברות", הבנות רוצות להתחתן מהר?

תשובה: אדגים לכם מעשה שהיה. הבן והבת הכירו כמה שנים והם חברים טובים. הבת גמרה את התיכון, ואילו הבן נמצא כבר בצבא. הוא סמל, ורוצה ללכת לקצונה. הבת והוריה מעוניינים שהם יתחתנו עכשיו, ואילו הבחור רוצה להתקדם לקצונה, ולהתחתן רק בעוד כמה שנים.

הבת איננה מסכימה, ובמקרה זה היא מוכנה לנתק את הקשר.

הבן בא לבקש להשפיע על הבת, שהיא בחורה טובה מאוד, ממשפחה טובה, והוא מאוד מעוניין בה, שתחכה לו. אין הוא רוצה להפסיד אותה, ואין הוא יכול להתחתן עכשיו, כי הקריירה הצבאית חשובה לו מאוד.

התשובה היתה: אין לו זכות לתבוע מהבת שתחכה לו במשך שנתיים.

בגיל זה שנתיים קובעות מאוד. אולי בצבא ימצא אחרת, ואחר כך יגיד "סליחה, טעיתי!". ייתכן שבמשך הזמן הבת תלמד, ותשנה את עמדותיה, ואת דעתה ביחס אליו. אולי בינתיים היא תפגוש במישהו שימצא חן בעיניה, ותרצה להתחתן איתו? אין מקום לחייב אותה לחכות לו.

אם הוא באמת מעוניין בה, כפי שהוא אומר, מן הראוי שיתחתנו (לדברי הבת היא מוכנה לחיות בתנאים של "אשת חייל"), והוא יוכל להמשיך בתנאים האלה גם ב"קריירה" הצבאית שלו.

הבן שוכנע, והם התחתנו למזל-טוב.

גירויים ומעצורים - בשטח שבינו לבינה

(דברים שנאמרו בכנס מדריכי מדרשות)

הגורמים למתח המיני

כשמדברים בציבור החילוני על מערכת היחסים בין בנים לבנות, על החברויות הקיימות בין המינים, משתמשים הרבה פעמים לשם הצטדקות או הסבר, במושג "זה טבעי". "זה טבעי" שבני-נוער מתעניינים בגיל ההתבגרות בבני המין השני. וכאילו כל מה שכל אחד מרגיש זה "כשר וישר", ש"הרי זה טבעי". אבל זה לא בדיוק ככה.

מצד אחד הטבעיות נוצרת מההתפתחות ההורמונלית המינית של בני הנעורים, אך עוצמת ההרגשה תלויה בגורמים שונים. אמרנו שאצל האדם אין יצר טהור. אצל האדם המיניות זה לא עניין של בלוטות בלבד, אלא תלוי גם בגורמים פיזיים ונפשיים. ישנם גירויים מעוררים, וישנם גירויים עוצרים.

הגירויים המעוררים קשורים בחמשת החושים, מראה-עיניים, משמע אוזניים, חוש הריח, חוש המישוש, הדיבור.

דמות נאה, קול יפה, בשמים, מחמאות, מגע-ידיים, כל אלה גירויים מעוררים ואילו דוגמאות מנוגדות, יוצרות מעצורים ומונעות את הנ"ל.

גירויים נפשיים-רוחניים

אידיאולוגיה מתירנית, המעודדת קשר בין המינים גורמת להתעוררות הורמונלית, ואילו גישה דתית של מרחק בין המינים, מונעת את ההתעוררות.

זיכרונות וחויות נעימות הקשורות בבני המין השני, אם זה אבא אהוב או אח נחמד, יוצרים יחס חיובי ואמון לבני המין השני. ואילו

יחס שלילי, פחדים וחרדות שחוו בעבר מונעים את הפעילות ומשאירים את רשמיהם השליליים לאורך שנים.

ברור שהמיניות איננה עניין של בלוטות נְטוּ. עומק האישיות מתבטא בה.

כשאישיותו של הנער מעוררת ומחוסרת ביטחון, כשהוא נוחל כישלונות בחיי יום-יום שלו, הוא רוצה לפצות את עצמו בהישגים בשטח זה. הוא רוצה להוכיח לעצמו שהינהו "גבר", וזוכה ל"הצלחה". צורך נפשי זה הוא הגורם למיניות המוגברת שלו ולכן אין זה מפליא שמצאו שיש קשר ישיר בין פעילות מינית בגיל צעיר ובין סטיות אחרות כגון אלימות, עישון סיגריות, סמים, התאבדויות וכו'.

במידה שבני הנוער נמצאים בעולם של גירויים מתמידים, קרבה יתרה בין שני המינים, ולפעמים אפילו בעולם של גירויים קיצוניים של תמונות וידיאו או ספרות פורנוגרפית, המעוותים את המושגים ומציירים תמונה של מין קיצוני וחולני, במקרה כזה הם מודעים יותר למיניותם, וזה מעסיק אותם יותר.

אבל בשעה שהוא או היא נמצאים באווירה רגועה וצנועה, בחברה חד-מינית, העדר הגירויים מאפשר להם את השליטה העצמית בשטח המיני וכתוצאה מזה את שלווה הנפש ואת ההתפתחות של אישיות עשירה, רב גוונית. כל האנרגיה המינית - הליבידו - הופכת לעניין בשטחים רוחניים נפשיים של לימוד, של הרחבת האופקים, של עיסוק באמנויות, של עיסוק חברתי פורה, והעניין המיני הופך לעניין של חלומות וציפיות לקראת פגישה עם בן-הזוג האחד בעתיד על מנת להקים משפחה.

טבלת היצרים

יצר הרעב לצורך קיום הפרט

האדם	בעל חיים
אוכל לצורך הקיום	
אדם מתבל את האוכל, מגישו בצורה מושכת על מנת שיחשק באוכל	בעל חיים אוכל רק כדי שבעו
האדם אוכל למען ההנאה שבאכילה	

האדם אוכל יותר מצרכו, לפעמים בניגוד לצרכו,
 ואף זקוק אחר כך לדיאטה
 אין לומר שכל האוכל חיוני לאדם
 אצל האדם אין יצר "טהור"
 האוכל משמש אצל האדם צורך חברתי
 (פגישה על כוס קפה ועוגה)
 האוכל אמצעי לשליטה
 (התינוק שאינו אוכל כדי שאמו תכרכר סביבו)
 האוכל כאמצעי להענשה
 (האדם עוזב את השולחן כביטוי למורת-רוח)
 האדם פועל כתוצאה מצרכים אישיים-נפשיים
 ולא כתוצאה מבלוטות בלבד.

תרבות האכילה - הגבלות

אדם מישראל	אדם	בעל חיים
הגבלות נוספות	אוכל משלו	אוכל מכל הבא ביד
כשרות	רוחץ ידיו	
מרווח-זמן בין בשר לחלב	אוכל בסכין ומזלג	
נטילת-ידיים בברכה	הגשה אסתטית	
	של האוכל	
ברכות לפני האוכל ולאחריו	אוכל בשעות	אוכל
צום יום כיפור	קבועות	כשהוא רעב
הופך את היצר לרצון	אוכל יפה	
	בגיל צעיר לומד הילד לשלוט ביצר הרעב	

היצר המיני - לצורך קיום המין

אדם מישראל	אדם	בעל-חיים
פרייה ורבייה	פרייה ורבייה	פרייה ורבייה
קשר יציב על רקע של	קשר מתמיד	הקשר עונתי
חובות וזכויות	לשם יצירת	לצורך הפריה
לשם יחס	הקשר הנפשי	ברוב המקרים אין
יצירת הקן המשפחתי	"לא טוב היות	יחס חברתי
חיי אישות רק	האדם לבדו"	

לשם התענוג אחרי הנישואין
 כפיצוי לתסכולים נפשיים
 כאמצעי למעמד חברתי
 מתגרה בכוונה מצווה להתרחק מגירויים
 פיתוח שליטה עצמית
 אצל האדם אין יצר "טהור"
 גידול הוולדות והמשפחה

<p>האדם התינוק האנושי זקוק לאבא ולאמא תלות ממושכת בהורים מערכת היחסים הרגשית חברתית משפיעה על ההתפתחות הנפשית של הילדים לחיוב או לשלילה</p>	<p>בעל-חיים הוולדות אינם זקוקים לאב תלות קצרה באם בלבד עצמאות בגיל צעיר</p>
--	--

המשפחה היהודית

<p>קדושה ורוממות אדם מישראל הגבלות נוספות דיני עריות איסורי נידה מצוות עונה חובות הבעל כלפי אשתו חובות האשה לבעלה מצוות "פרו ורבו" מצוות חינוך: תלמוד תורה חינוך למצוות: בין אדם למקום בין אדם לחברו תא יסוד של עם ישראל</p>	<p>נישואין-קידושין אדם נישואין קשר מתמיד קצת הגבלות (עריות) חובות וזכויות הדדיות גידול וחינוך ילדים ע"י שני ההורים</p>
---	---

שיחה במפגש של תלמידי י"א

ישיבת "בני-עקיבא"

עם כיתות י"א תיכון חילוני, חיפה

על מעמד האשה ביהדות

נתבקשתי לשוחח על מעמד האשה ביהדות. אשתדל לחלק את הנושא לשלושה מישורים:

א. מעמד האשה כפרט

ב. מעמד האשה במשפחה

ג. מעמד האשה בחברה

אם אנו רוצים לדעת מה עמדת היהדות, עלינו לפנות למקורות. בבראשית נאמר, שהקב"ה יצר את האדם "עפר מן האדמה", וגם "בצלם אלקים" מלמעלה. האדם מורכב גם מחומר וגם מרוח.

תחילה נוצר האדם מן האדמה, ממשו חומרי מאוד, ורק אחר-כך נפח בו הקב"ה רוח חיים, וכשהאדם היה כבר אישיות מורכבת משני היסודות כאחת, האשה נוצרה מצלעו של האדם, כלומר האשה נוצרה, כשכבר היתה באדם רוח חיים, נשמה שמקורה מלמעלה, ולכן האשה באופן טבעי, במהותה, מעודנת הרבה יותר מאשר הגבר.

הגבר הוא חומרי יותר, ייצרי יותר מאשר האשה, ולכן הוא זקוק ליותר מצוות מעשיות שיעדנו אותו, בשביל להיות קרוב יותר לבורא, ואילו האשה - כדי להגיע לאותה מידה של רוחניות זקוקה היא לפחות מצוות מעשיות. (הוכחה מעניינת לכך היא, שבכל התקופות הקשות שנתגסה בהן עם ישראל, הרדיפות הקשות בימי הביניים וכו', עמדו הנשים במבחנים של מסירות-נפש לא פחות, ולפעמים אפילו יותר מאשר הגברים, אף-על-פי שהידע התורני של האשה היה פחות מהידע של הגבר.

מבחינת החובות יש שוויון בין האשה לגבר. נאמר: "השווה כתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה". ו"השווה הכתוב אשה לאיש לכל הדינים בתורה".

האשה חייבת כמו האיש כמעט בכל הלאווין שבתורה, ואי קיומם על ידה מחייב אותה בכל העונשים.

ואם אמרנו תחילה, שהאשה חייבת בפחות מצוות מאשר הגבר, והיא פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמן, כלומר ממצוות שקשורות בזמן מסויים, בשעות מסויימות, הרי גם כאן הקריטריון לפטור אף הוא שווה, כי ההלכה היא ש"העוסק במצווה - פטור מהמצווה". למשל, האיש שמתו מונח לפניו, פטור מתפילה, או העוסק בטיפול בחולה פטור ממצוות סוכה וכד'.

ומובן, אפוא, מדוע האשה פטורה ממצוות שהזמן גרמן, כי זה נובע מתיפקודה המיוחד של האשה, ממעמדה של האשה בבית (הריון ולידה, גידול ילדים וכל החובות המוטלות על עקרת-הבית).

קדמונינו מציינים, שהשם הראשון של האשה היה "אשה", כי "מאיש לוקחה". שם זה מצייין את הצד השווה שבינה לבין הגבר, היא שווה בשטח הכישורים, ההרגשות, בשטח המהות האנושית. אך לאשה ניתן אחר כך שם נוסף, השם "חוה" כי היא "אם כל חי", היא האחראית להולדתם וגידולם של הדורות הבאים.

זהו התפקיד הנשי, המיוחד אותה, וברור הדבר כי לכן פטרו אותנו הנשים ממצוות הקשורות בזמן, כדי שנוכל להתמסר בצורה הטובה ביותר לתפקידנו החיוני שהוא גידול הדור הבא ויצירת התנאים המתאימים לגידולו במסגרת הבית. תפקיד נשי זה בקיום המצוות "המעשיות" של הבית הוא לא פחות קשה, ואולי עוד יותר קשה מתפקידו של הגבר. אולם אנחנו, האוהבות את ילדינו והדואגות לבניין בית נעים המספק את צרכי המשפחה, מקבלות את "אי-השוויון" הזה באהבה וברצון.

הגבר מתלבט בעיקר בבעיות חיצוניות של פרנסה ועובדה, ואילו האשה מתלבטת ומתמודדת במסגרת המשפחה עם גידולם וחינוכם של הילדים. חלק גדול מן הגברים עובד במסגרת של זמן קבוע ומוגדר, ואילו עבודתה של האשה איננה קשורה בזמן מסויים. היא תמיד ב"כוננות" - מבוקר ועד ערב ועד בכלל.

נשאלתי כמו כן מדוע הגבר מברך "שלא עשני אשה" והאשה מברכת "שעשני כרצונו"?

הגבר שמח במצוות הרבות, שהקב"ה מחייב אותו - "מצוות"

שניתנו "לצרף את הבריות" (לזכך אותם), ואילו האשה, שהקב"ה זיכה אותה בתפקידה כאשה וכאם, ופטר אותה ממצוות מסויימות, אף היא שמחה בחלקה, שהקב"ה ברא אותה "כרצונו", כמו שהוא מצא לנכון. הרב קוק זצ"ל מציין שהאשה מברכת "שעשני כרצונו" כרצון הבורא, כלומר היא יותר קרובה לרצונו של הבורא, יותר נוחה לפעול כרצונו, כפי שהתכוון לקבוע את המהות האנושית בדרגתה האידיאלית (בזכות עדינותה, כפי שציינו).

מעניין, שגם הפסיכולוגים מציינים את הנקודה הזאת, שחשוב מאוד שגם הגבר וגם האשה, יזדהו ברצון עם תפקידם הייחודי, יזדהו עם מיניותם ורק על ידי השלמה עם אישיותם הביולוגית יוכל כל אחד למלא יפה את תפקידו.

אם ילדים גדלים בבית בו האשה שואפת להיות גבר, והיא טיפוס מאוד דומיננטי, ואילו האב הוא טיפוס חלש מאוד, הבן מזדהה יותר עם אמא שלו ולא עם אבא, ודבר זה גורם אחר כך לסטיות נפשיות, כי בן כזה איננו מסוגל אחר כך להיות גבר כהלכה.

כיוצא בזה בת שמעריצה מאוד את אבא שלה, והיא מצטערת על שנולדה בת ולא בן, וכן בת שגדלה תמיד בחברת בנים והיא רוצה תמיד לחקות אותם ומצטערת שאיננה בן, ילדה כזאת איננה שלמה עם המהות שלה, איננה שלמה עם עצמה, וכאמור זה עלול לגרום גם אצלה לכל מיני בעיות נפשיות.

התורה במצוותיה מחנכת אותנו גם לחשוב, וגם להרגיש. ואם גבר מברך כל יום "שלא עשני אשה", והבת מברכת כל יום "ברוך שעשני כרצונו", הרי עצם הברכה היומיומית עוזרת לכל אחד להשלים עם אישיותו, לשמוח בתפקידו כגבר או כאשה, וכך כל אחד זוכה לשלוות נפש.

הכרה זו בייחודם של המינים, וההכרה בחשיבות כל אחד לעצמו, היא יסוד בהשקפה הדתית.

מעמד האשה במשפחה

קיים אמנם במציאות שלנו שוביניזם גברי: גברים הרואים את עצמם כחשובים יותר מכיוון שהם בונים את הכניין החברתי, הכלכלי והמדעי וכו' של החברה, ועוסקים בעניינים גדולים, חובקי עולם,

ואילו הן - הנשים - עוסקות "רק" בבית, ובגלל זה הן כאילו חשובות פחות.

אך אין האשה פחותה בחשיבותה מהגבר בזה שהיא נולדה אשה, ועוסקת בתפקידים המיוחדים לה, של בניין המשפחה ושל הולדת הדורות הבאים. גידולם וטיפוחם הבריא, הנפשי והגופני של אזרחי המחר, הוא תפקיד נכבד ביותר.

האשה המודרנית - שהנציגה שלה היא האשה ה"פמיניסטית" - משתדלת עד כמה שאפשר להידמות לגבר. המקצועות הגבריים נחשבים בעיניהן של הנשים המודרניות כיוקרתיים יותר, ורק בהידמותן לגברים ובהשתתפותן במקצועות הגבריים, הן רואות חשיבות לעצמן. ומכאן הזלזול של החברה המודרנית באשה המתמסרת לביתה.

נדמה להן, שהאידיאולוגיה האומרת שמן הראוי שאשה תתמסר לבניין ביתה ולגידול ילדיה, תראה את מקומה דווקא מחוץ לבית, בדומה לגבר, יש בזה משום פגיעה בכבודה ובמעמדה של האשה.

ומכאן, ה"שאלה" שנשאלת מתוך הרגשת ביטול "מה מעמדה של האשה ביהדות?" בשעה שהשואל בטוח כבר בתשובה שהיהדות מתייחסת בזלזול למעמדה של האשה, כי הרי היהדות מדגישה את פעילותה של האשה בבית. אולם גישה זו היא טעות ועיוות, והדבר נעוץ בחוסר הבחנה של המושג "בית".

כשמדברים ביהדות על בניין בית ומשפחה, אין הכוונה לארבעה קירות ריקים, לטיפול ב"ספונג'ה" וכביסה בלבד, הכוונה היא ליצירת הבית, במובן יצירת איכות חיים טובה ואחראית של בית: האווירה הנעימה של הבית, החום, המסירות והדאגה ההדדית שקיימת בין בני המשפחה אחד לרעהו, הדאגה לטיפוחם וגידולם של הילדים במידות טובות, בהתפתחות רוחנית מתאימה, בחינוך למצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, בחינוך לערכים ולהנחלת מורשת הדורות מדור לדור, ולכן יצירת הבית השלם זו "אמנות" וחכמה. "חכמות נשים בנתה ביתה" (משלי, י"ד, א).

גידול ילד - אין זה דבר פשוט וקל. זו עבודת יצירה קשה. יצירת אדם, גבר או אשה, אזרח המחר, הבריא בגופו ובנפשו, זאת היא היצירה העיקרית בחיים של כל אחד ואחד, אם זה גבר או אשה. כאן

גם שניהם שותפים. זה גם היסוד להצלחה של כל גבר בעתיד בכל אותם התפקידים והמקצועות ה"גבריים" בבניין החברה, כי הרקע להצלחה בכל שטח ושטח - הוא האדם שמאחורי התפקיד.

הפתגם הצרפתי אומר "מאחורי כל גבר מוצלח, ישנה אשה מוצלחת", ועוד יותר ברור, ש"מאחורי כל ילד מוצלח, ישנה אמה מוצלחת".

אותה אשה המגדלת משפחה ברוכת-ילדים ומצליחה בכך, היא יוצרת נפשות, היא היא "אשת החיל" במלוא מובן המלה, והיא היא המבססת ומשלימה את תפקידו של בעלה, העושה בעבודתו בחוץ, ושניהם יחד בונים את החברה ואת העם. תרומתה של האשה חורגת ממסגרת ביתה בלבד, היא תורמת לבניין החברה כולה.

אין אפוא שום הבדל בערך עבודת הבעל מחוץ לבית, לעומת עבודת היצירה של האשה בפנים הבית. יש "שוני בתפקיד, אך שוויון בערך".

מעמד האשה בחברה

ביהדות, מתוך הערכת תפקידה של האשה בבניין הבית, האשה נקראת "עקרת הבית", עיקרו של הבית, כי כל הצלחה בתפקיד הבית תלויה בה. אם ח"ו האשה חולה, או ח"ו אין אשה בבית, הכל ממש נהרס, כי ניהול בית מחייב לא רק טכניקה, אלא מסירות נפש, רצון טוב, הבנה של גודל התפקיד, וזה יוצר את המוטיבציה לעמול ולטרוח למען יצירת הבית וגידול הדורות הבאים.

משום כך אין לנתק את הדברים על מעמדה של האשה מההכרה בחשיבות הקמת משפחה בריאה, התא הראשוני של החברה. אם מעריכים את חשיבותו של התא המשפחתי בשביל העם כולו, זה יוצר גם הכרה בערך עבודתה של האשה בבית, ומוסיף יוקרה למעמד האשה בחברה.

שו"ת במסגרת מפגש של כיתות י"א מישיבות בני"ע כפר-הרא"ה וחיפה

שאלה: מדוע נראה לך, כאילו "קריירה" של הגבר חשובה יותר מהקריירה של האשה, ושהאשה כאילו צריכה לעזור לו בקריירה שלו? עכשיו שבנות לומדות ועובדות כמו הגברים, גם להן זכות לקריירה!

תשובה: כפי שאמרנו, בימינו מרבית הנשים עובדות גם מחוץ לבית, אם בגלל הרצון לעסוק במקצוע מסויים שהיא מוצאת בו עניין, ואם מתוך הכרח, כדי לעזור בפרנסת המשפחה. אבל חשוב לדעת מהו הדבר העיקרי בסדר עדיפויותיה של האשה, ומה העניין המשני.

הדבר הראשוני הוא יצירת הבית, אני מבקשת לשים לב: אינני אומרת להיות הבית, אלא לשאת באחריות ליצירת הבית, ויצירת הבית פירושה יצירת האווירה הטובה בבית, סדרי הבית, הטיפול המסור בבני המשפחה, הבעל והילדים, שכולם ירגישו טוב בבית - זה הדבר הראשוני. האשה המסוגלת לעמוד במעמסה של מילוי שני התפקידים גם בבית וגם מחוצה לו - כל הכבוד לה.

עניין העבודה או ה"קריירה" הוא הדבר המשני, לדעתי, בסדר העדיפויות, מבחינה ערכית.

אם במשך תקופה מסויימת בראשית חייה, עוד לפני הנישואין, רואה האשה את הקריירה המקצועית כדבר העיקרי בחייה, ובגלל זה היא מזניחה את נושא הנישואין והקמת המשפחה, או התחתנה ולא דאגה או הזניחה את יצירת הבית - היא עלולה כעבור זמן מסויים לנחול אכזבה קשה. אשה זקוקה מאוד לביטוי לנשיות שלה. להיותה אשה אהובה ואוהבת, וגם ביטוי ליסוד האמהי שבה, ואם זה לא קיים, היא מתחילה פתאום אחרי כמה שנים של רדיפה אחרי הקריירה, להרגיש מה היא הפסידה מבחינה רגשית-נפשית ע"י התנהגותה.

פעם שמעתי בשם אשה, שהגיעה ממש לשיא של קריירה, ואפילו זכתה להכרה בינלאומית, שהודתה, שבימים שהיו כאילו צריכים להיות ימים של שיא האושר בחייה מבחינת ההוקרה והכבוד שחלקו לה, האושר היה ממנה והלאה, היא הרגישה אז עוד יותר את הבדידות

שלה. היא הרגישה את עצמה באיזו מידה היא "בוודה בצמרת".

בגלל זה אמרתי בדברי, שלגברים קל יותר לעסוק בקריירה, ומבחינה רגשית ומעשית קל להם הרבה יותר, כי כל צרכיהם הפיזיים והנפשיים מסופקים ע"י נשותיהם שדואגות לצרכיהם, ואילו לנשים אין "אשה" שטורחת למענן לספק את צרכיהן...

אילו יכולנו לעשות חלוקה צודקת, מבחינת השוויון, לחלק את כל התפקידים שווה בשווה בין הגברים והנשים, כלומר, אילו יכולנו לדאוג להסדר, שילד אחד יולדת האשה, וילד שני יולד הגבר, היינו משאירים פעם את האשה בחופשת לידה, ופעם שנייה את הגבר, וגם בשאר העבודות, היו מתחלקים שווה בשווה - זה היה פתרון נהדר.

אך המציאות היא, שרק האשה ניחנה בזכות להורות וללדת, והיא גם ניחנה ברגש אמהי בשביל לטפל ולגדל את הילדים, ויצירתיות זו של גידול הילד האנושי יוצרת הרגשת אושר וסיפוק. בגלל זה חלק גדול מהנשים אינן רואות בעבודה מחוץ לבית אתגר בלעדי לסיפוק, בניגוד לגברים שעיקר היצירתיות שלהם היא מחוץ לבית.

התקדמות במקצוע, התקדמות חברתית, עלייה במעמד, זה עיקר האתגר של הגברים. ורק בזכות היותם בעלי "מלאכה אחת", הם יכולים להתמסר לעניינם ולהצליח. כל זה בזכות הבית החם והתומך. ולכן, האשה שמספקת את כל זה היא בעצם שותפה בהצלחה של בעלה.

שאלה: מה גישתך ליציאת האשה לעבודה מחוץ לבית?

האם אין זאת פגיעה באשה, לחשוב שמקומה בעיקר בבית?

תשובה: למעשה בימינו ישנם כמה גורמים שמחייבים את האשה

לצאת לעבודה: חלק גורמים פנימיים, וחלק גורמים חיצוניים.

בימינו כשבנות לומדות, ומפתחות את הצד האינטלקטואלי שלהן, ולומדות כל מיני מקצועות, מרגישות בנות רבות רצון להמשיך לעסוק בשטח שעסקו בו במשך שנים, ולעבוד גם במקצוע שלהן. הרבה פעמים הן באמת מוצאות סיפוק ועניין בעבודה, וזה נותן להן את הכוחות להתמודד בתפקיד הכפול של הבית והעבודה.

לעומתן ישנן הרבה נשים, שאינן בעלות מקצוע מספק, שעובדות

בכל עבודה בלתי מקצועית, ובלבד לעזור בפרנסת המשפחה, ובסיפוק הצרכים החיוניים לבני-ביתן, והעבודה שלהן מעייפת אותן עוד יותר.

בכל מקרה, אין העבודה מחוץ לבית משחררת אותן מהעבודה במסגרת הבית, ניהול סדרי הבית, וטיפול בילדים וכו', כך שלמעשה האשה עובדת עבודה כפולה, ונתונה בעומס רב, בעיקר בתקופה שישנם בבית ילדים קטנים.

אני רוצה להדגיש שמאחר שזו מטלה קשה, בעיקר בתקופה שהילדים קטנים, רצוי מאוד שגם הגברים יושיטו יד לעזור, הן ע"י קבלת תפקידים מסויימים במסגרת הבית, והן בעזרה בטיפול וחינוך הילדים.

אין הבעל פטור ומשוחרר מלעסוק גם בחינוך ילדיו. הילדים צריכים להרגיש שיש להם אבא אוהב, הגישה של גברים מסויימים, שהם יטפלו בילדיהם רק לכשיגדלו, ואילו כשהילדים קטנים עדיין זה רק "עסק" של האשה, מתנקם מאוד בעתיד ביצירת הקשר הרגשי בין האב לילדיו. ולכן מן הראוי, שבן-הזוג בימינו יהיה באמת שותף פעיל יותר הן בעבודות הבית, והן בחינוך הילדים.

עם זאת ברצוני להוסיף, שאין להתרגל לראות בעובדה שמרבית הנשים עובדות נורמה חברתית פשוטה, המחייבת את כלל הנשים.

אם ישנה אשה שהתנאים הכלכליים אינם מחייבים אותה לצאת לעבודת חוץ, והיא שואפת להקים משפחה גדולה בעזרת ה', או שהיא מוצאת מאוד סיפוק בהתמסרות לבית, אין היא צריכה לראות את עצמה נחותה ח"ו כלפי הנשים שעובדות גם מחוץ לבית. כל אשה יש לה הדגשים משלה והיא רשאית לשים את הדגש על אותו עניין שהיא מוצאת בו יותר סיפוק ועניין, ואם היא נהנית מתפקידה כאשה וכאם, היא רשאית בלי תסכול להיות אשה המסתפקת בתואר הבלעדי של "עקרת בית".

איך היהדות מתייחסת לאפשרות שהבעל יישאר בבית לטפל בילדים, והאשה תעבוד מחוץ לבית?

היהדות מדגישה באשה את יסודות הרגש והאינטואיציה. חז"ל אומרים: "בינה יתרה ניתנה לנשים". ניתן להן חוש דק יותר של הבחנת עניין, וגם ההרגשה שלהן מפותחת יותר.

בגבר, בדרך כלל, מפותח יותר היסוד הרציונלי השכלי. אך בחיים זה לא תמיד חד משמעי. בדרך כלל, יש לכל אחד ואחד משני היסודות כאחד. אצל האחד יותר, אצל השני פחות.

השאלה היא: מי מתאים באופן עקרוני יותר לגידול ילדים? עובדה היא שברוב רובם של המקרים בכל העולם הנשים הן אלה שמטפלות בילדים, והגבר עוסק בעבודתו מחוץ לבית. גם בבתי-הספר מספר המורות גדול יותר ממספר המורים.

כשבודקים מה מידת ההתפלגות בקורסים האקדמאיים אנחנו רואים, שגברים לומדים יותר את מדעי-הטבע, והנשים מתמחות יותר במקצועות ההומניים. אף על פי שבבחינות הבגרות מספר הבנות שמקבלות 10 במתימטיקה לא קטן ממספר הבנים, אחר כך, כשהבנות מתלבטות במה הן רוצות לעסוק בחיים, רובן בוחרות בנושאים חברתיים הקשורים במגע ישיר עם בני-אדם.

אבל במקרה שהאשה ובעלה הם קצת יוצאי דופן במובן זה, הוא אוהב לבשל ולטפל בילדים, והיא אוהבת את עבודתה במקצוע שלה מחוץ לבית, במקרה זה אם הם מתוך רצון והבנה הדדית רוצים להתחלף בתפקידים, והבית מתפקד כהלכה, אין שום דין בהלכה, שאוסר על כך. אין זו בעיה הלכתית כלל, זו בעיה של הסכמה מתוך רצון טוב. במציאות רוב רובם של הגברים, כשהם צריכים בכורח נסיבות להישאר בבית ולטפל בילדים קטנים, אינם מאושרים בתפקיד זה.

האם רק האשה חייבת לטפל בבית ובילדים?

לא, לא רבתי. האשה עוסקת בזה, כי היא רואה בזה את עיקר עבודתה וחובתה. עם זאת הבעל חייב בחינוך הילדים לקיום מצוות, הוא צריך לקחת אותם לבית הכנסת, הוא מצווה במצוות "ושננתם לבניך", ללמד אותם תורה, ויחד עם זה ללמד אותם דברים שיכינו אותם לחיים, כגון לימוד מקצוע, לימוד שחייה וכד'.

מדוע היהדות שוללת את המשפחות החד-הוריות?

ראשית כל, בכל משפחה חד-הורית ישנה טרגדיה. נאמר: "זכר ונקבה בראם, ויקרא שמם אדם", ו"לא טוב היות האדם לבדו".

היהדות רואה בזיווג בין הגבר והאשה תלות והשלמה הדדית. כלומר אף אחד מהם לא יכול להרגיש את עצמו בטוב כבודד. כל אדם שאין לו נפש קרובה, שהוא יכול להתחלק איתה בחוויותיו ובהרגשותיו בשעת שמחה או סבל, הוא מסכן, וחסר שלווה-נפש ורוגע, מה שחשוב גם לגידול ילדים.

אמנם, קורים אסונות מסיבות מחלה, או תאונות, או מלחמה ח"ו, והמשפחה הופכת להיות חד-הורית, ואז זו טרגדיה. טרגדיה אישית לבן-הזוג שנשאר בודד, וטרגדיה לילדים שנשארו ללא אבא אוהב או אמא אוהבת. נוכחות שני ההורים מוסיפה לילדים ביטחון, ואילו בהעדרם הפתאומי, הילד מתמלא בחרדות, שמא גם ההורה השני ייעלם, והוא יישאר לבד בעולם זר.

גם גידולם הוא בעייתי. הילדים זקוקים בשביל ההתפתחות הנפשית הבריאה שלהם גם לאבא וגם לאמא. הם קולטים מכל אחד את היסודות המיוחדים לו, את יסוד הרגש והשיקול.

בן שגדל רק עם אמא, יגדל עם סוג התגובות הייחודי לה, וייתכן שיחסר לו בעתיד היסוד המוצק יותר, הבוטח יותר, מה שאנו קוראים "היסוד הגברי" של אישיותו. ואילו בת שגדלה בלי אמא, תיהפך אולי לטיפוס נוקשה, "גבריי", ויחסרו לה יסודות הרוך והעדינות.

ואם הם נשארים אצל ההורה מאותו מין, גם אז יש חשש שיחסרו באופיים היסודות המשלימים של המין השני.

על אחת כמה וכמה שאין לתכנן ח"ו מלכתחילה משפחה חד-הורית, שבה בכל מקרה, הילדים עלולים לסבול בגלל היותם חריגים.

מדוע משחררים את האשה מהמצוות שהיא פטורה מהן, גם בתקופה שהילדים כבר גדלו, או בגיל זיקנה?

מכיוון שילדי ב"ה כבר גדלו, אני יכולה להעיד על עצמי, שאני עכשיו ב"ה מקיימת מצוות כאלה, שפעם הייתי משוחררת מהן. אבל לחייב זה לא מציאותי: זה נושא מאוד מורכב, שאי אפשר לקבוע פה חיובים שאין בהם גמישות. ישנן נשים שהינן מבוגרות יותר, אך יש

להן התחייבויות כלפי ילדים גדולים, יש לפעמים שהאשה חולה, לפעמים בעלה חולה, וקשה להן לתפקד. כמובן, אם האשה יכולה ומסוגלת לקבל על עצמה ב"התנדבות" מצוות נוספות - מה טוב!

האם אין את רואה את הקשר הנפשי בין בנים לבנות בגילנו כהכנה טובה ליחסים מקסימליים בעתיד?

בשאלה מדובר על "קשר נפשי", אבל כשבני נוער משני המינים מבליים הרבה יחד, נוצרת משיכה הדדית, שיסודה משיכה פיזית בין המינים שנראית בעיניהם כ"אהבה". זוהי אהבת קסם, הקשורה יותר באהבה למען עצמי ולא רק באהבת השני.

בגיל זה העומק הנפשי איננו קיים, ה"אהבה" איננה קשורה עם הרגשות עמוקות עם אחריות, עם נתינה, והיא גופנית בעיקרה, ומכוונת יותר ליסודות הבילוי.

אפילו כשהחברה יש לה מבחן קשה מחר, והבן פנוי באותו ערב ורוצה לצאת לאיזה בילוי, חלק גדול מן הבנים ינסה לשכנע את הבת, להתעלם מ"שטות" זו שנקראת מבחן, ולצאת לבילוי.

כשמקרים של חברויות קלילות בגיל הנעורים חוזרים ונשנים, המושג של "אהבה" מתקשר עם בילוי ולא עם מסירות ודאגה לבת-הזוג. זה לא רציני, ואז גם בגיל מבוגר יותר המושג של בחורה או בת-זוג, יהיה קשור בעיקר במושג בילויים, ולא עם גישה רצינית של נישואין.

בגיל זה החברות מלכתחילה מקובלת כזמנית וכלא מחייבת לעתיד, ובמקום שחברות תשמש "כהכנה טובה ביותר ליחסים מקסימליים בעתיד", כלשונך, זה להיפך: הורס את מושג של אהבת-אמת, שפירושה המשכיות והתמדה במסגרת קבועה ורצינית של משפחה ונישואין, זה הופך למושג שטחי של אהבה עכשיו, שהינה "אהבה" ארעית, שטחית, ללא אחריות לבן/בת הזוג ושהנה גופנית בעיקרה, בלי קשר עמוק יותר אל בן/בת הזוג, והתחלופה המרובה בגיל זה תוכיח זאת.

להיפך, העדר קשרים קרובים בין בנים לבנות בגיל זה משפיע לטובה. ההשפעות ההורמונליות בגיל זה גורמות לחלומות, לציפיות לקראת המפגש עם האחד/האחת, בת-הזוג הרצינית, שאיתה אפשר יהיה להתקשר בקשר בר-קיימא לאורך ימים ושנים בתנאים של

אהבת-אמת ודאגת-אמת.

זאת ועוד: כשהמטרה היא נישואין והקמת משפחה - זה נותן גם את הכוחות הנפשיים בשביל לפתח מעצורים לשליטה עצמית בשטח שבינו לבינה בתקופת הנעורים ומבטיח בע"ה גם את שלמות הקשר עם בת הזוג במסגרת הנישואין בעתיד.

בימים אלה שגם האשה עובדת, האם רצוי שגם הבעל והאשה יעסקו באותו מקצוע? האם זה גורם לשיתוף-יתר או לתחרות?

תשובה: לפני שאתייחס לשאלה עצמה, אני רוצה להתייחס למלים "בימים אלה שגם האשה עובדת".

רוצה אני לנצל את ההזדמנות הזאת ולהסביר קצת את בעיית האשה העובדת. בימים אלה, כשאחוז הנשים העובדות מגיע למעלה מ-40%, רואים צעירים את עניין עבודת האשה כדבר פשוט ומוסכם ואינם רואים בזה בעייתיות מסויימת.

אולם יש הבדל בין עבודתו של הגבר לעבודתה של האשה. כשהגבר חוזר הביתה אחרי 8 שעות עבודה, הוא מרגיש את עצמו כאילו הוא כבר מילא באותו יום את מכסת העבודה שלו, ועכשיו הוא יכול כבר לשבת בשקט על הכורסה מול הטלוויזיה, ולצפות במסך הקטן. ואילו אשה, החוזרת אחרי יום העבודה שלה, מחכה לה עדיין הרבה עבודה בבית. היא צריכה להכין אוכל, לכבס, לקנות מצרכים, לטפל בילדים, וכו' וכו'. יום העבודה שלה מתארך עד לשעות הלילה המאוחרות, ועלול לפגוע בבריאותה.

לא כל אחת מסוגלת לעמוד במאמץ הכפול הזה, ובעיקר אם ישנם ילדים קטנים בבית.

באותה מידה שהבעל אומר, או מתנהג כאילו אמר "אני כבר עשיתי את שלי", והוא הולך לנוח לו, בלי לראות מה העבודה המצפה לאשתו, זה יוצר אצל האשה מתח ורוגז מסויים, על שאין הוא מתחשב בקשיים שלה, ואיננו משתדל להקל מעליה את העומס.

אם הבעל מעוניין שאשתו תעבוד, ותעזור לו בפרנסת המשפחה, או ברכישת צרכים שהבית זקוק להם, מן הראוי שיעזור לאשתו לשאת את המעמסה, אם על ידי טיפול בילדים, או ע"י קניות בחנות, או ע"י

תליית כביסה וכד'. זה יוצר את הרגשת השותפות במשפחה והאוירה בבית טובה יותר.

אין לראות את עבודת האשה כנורמה מקובלת מחייבת. כל אשה, ויכולת הנשיאה שלה בעול, אם מבחינה נפשית ואם מבחינה פיזית. אי אפשר לבוא בדרישות לכל אשה, שהיא חייבת לצאת לעבודה "כי כולן נוהגות ככה". יש מצבים שאשה אינה מרגישה בטוב, בתקופת הריון, או כשישנם ילדים קטנים בבית שמפריעים בלילה לישון. הבעל צריך לפקוח את עיניו לראות, באיזו מידה האשה עמוסה ועייפה, ואיננה יכולה להעמיס על עצמה עול נוסף של עבודה נוספת. במקרים מסויימים צריך לפעמים אפילו להוריד קצת את רמת החיים, או לוותר על צרכים מסויימים, עד שהאשה תתאושש ותוכל שוב להשתלב בעבודה מחוץ לבית.

ואשר לעיקר השאלה: האם רצוי שגם הבעל והאשה יעסקו באותו מקצוע?

ישנם שני צדדים למטבע. ידוע שישנם אנשים בעלי כשרונות טובים יותר ובעלי כשרונות חלשים יותר, ולא תמיד זה מחולק לפי המין.

במקרה שהאשה כשרונית יותר מהגבר, או שהיא בעלת עמדה גבוהה משלו, או שהיא מרוויחה יותר ממנו באותו מקצוע, זה עלול לפעמים לפגוע ב"אגו" שלו. הוא אולי יתחיל לקנא בה, וזה יכול לגרום בעיות בשלום-הבית. במקרה כזה, אם האשה הינה בעלת טקט, היא משתדלת קצת כאילו "לגמד" את עצמה, משתדלת שהעניין לא יבלוט כל כך, וכך היא יכולה למנוע בעיות. אך אם היא מרגישה שבעלה נפגע מכך, רצוי שתעבור למקצוע אחר.

מצד שני, אם ישנה מערכת יחסים טובה בין שני בני הזוג, יכול מקצוע משותף לשמש מקור להפרייה הדדית, לשיחות משותפות, וכך זה מגביר את השיתוף בין בני הזוג.

נראה לי, שזה תלוי יותר במערכת היחסים הכללית בין שני בני הזוג, מאשר בעניין המקצועי בלבד.

הציפיות של הבת בימינו

הבת בימינו לא דומה מבחינת המבנה הנפשי שלה לדור של האמהות שלכם, אם כי גם האמהות מהדור הקודם לא היו דומות בדיוק לדור של האמהות שלהן, הסבתות.

פעם השאיפות והציפיות של האשה היו לבנות את הבית, להיות אמא טובה, אשה טובה. היא שאפה שבעלה יעלה עליה מבחינת הידע והחוכמה, שיהיה תלמיד חכם, והיא קיבלה ברצון את סמכותו ומרותו.

גם כשקרה, שהתחתנה עם אדם לא כל כך מתאים, והיו לפעמים גם בעיות של אי-הבנה וכו', היסוד של השלמה שהיא ניחנה בו, והאמונה ש"בעלי הוא המיועד לי וזהו זה! עלי להסתגל" גרם שהאשה השתדלה לסבול בשקט, והחיים התנהלו למישרין, לכל הפחות בשטח החיצוני הבולט.

גם הגירושין לא באו בחשבון, מכיוון שגירושין נחשבו לגנאי לבני הזוג, וככתם על המשפחה, ובעיקר על האשה. בנוסף על כך המצב הכלכלי הקשה, שלא איפשר לאשה לקבל על עצמה את פרנסת המשפחה, חייב את האשה להשלים עם המציאות, וכשהאשה השלימה - חיי המשפחה התנהלו על מי-מנוחות, יחסית לפחות.

האמהות שלכם, שחלק מהן כבר עובד, הן הרבה יותר עצמאיות. חברות בין הבעל לאשתו, הפכה להיות ליסוד חשוב יותר מאשר פעם. היסוד של שוויון בין שני בני הזוג, ששניהם למדו, מפחית בנכונות האשה לקבל באופן בלעדי את מרותו וסמכותו של הבעל. אם האשה עובדת גם מחוץ לביתה, היא מצפה לשיתוף פעולה אף בעבודות הבית, וזה עלול לגרום למתחים, לחילוקי דעות, כשהבעיות לפעמים מתמירות, כשעומדת כאילו לנגד העיניים ה"אופציה" - אם לא ילך טוב - אפשר להיפרד. כל זה מגביר את הצורך אצל שני בני הזוג להתמודד עם היכולת ליצור את האיזון המתאים, ללמוד להסתדר יותר יפה יחד.

* * *

במחקר בקרב סטודנטים וסטודנטיות על עמדתם לעניין שיתוף הבעל בעבודות הבית, נתברר שיש פער גדול בין הציפיות של הבנים והבנות. הבנות מצפות, שהבעלים בעתיד יעזרו בעסקי הבית, יטפלו בילדים, הן מצפות לשיתוף יותר, ואולי אפילו לשוויון בחלוקת

העבודה, מאחר שגם הן לומדות או עובדות, ואילו הבנים הם יותר שמרניים. הם רואים לנגד עיניהם איך מתנהל ה"שיתוף" בתפקידים בבית הוריהם, ולא תמיד הדוגמא מעודדת.

לא תמיד זוכר הבחור בימינו שסבתא שלו, ואולי גם אמא שלו, לא יצאה לעבודה מחוץ לבית, והיתה חלוקת עבודה מוגדרת יותר: הבעל עבד מחוץ לבית והיה המפרנס היחידי, והאשה עסקה בכל העבודות בפנים הבית. ואילו בימינו האשה לעתים קרובות מאוד מבלה חלק ניכר מיומה בעבודה מחוץ לבית.

פעם נכנסתי לישיבה לחדר של "שמיניסטים". החדר היה "מבולגן", והמיטות לא היו מסודרות. ראיתי שם בחור אחד ושאלתי אותו, אם גם המיטה שלו נמצאת כאן בחדר. הוא הודה שכן. שאלתי אותו: "מדוע לא סידרת את המיטה שלך? אם אתה מתרגל לא לסדר את המיטה שלך, תתנהג ככה גם אחרי הנישואין, ואשתך תרגז עליך, כי אתה מוסיף לה עוד עבודה". הוא ענה לי: "אני אדאג שאשתי לא תעבוד, והיא תסדר את המיטה שלי".

"יפה מאוד" - ענית לו "אבל אמור לי, בבקשה, האם אתה בטוח, שאותה בחורה שאתה תבחר בה, והיא אינטליגנטית וסימפטית, תסכים באמת להישאר אך ורק בבית? אולי היא תרצה לעבוד במקצוע שלה? או אולי תהיו זקוקים לדירה יותר גדולה, או תצטרכו לשלם חובות, והיא תצטרך לעבוד, כדי לעזור בתשלום החובות? האם זה ברור לך שאשתך תהיה תמיד בבית ותהיה מוכנה לנקות אחריך?..."

לפעמים, להיפך, האשה איננה יודעת להסתדר, מאחר שהבת לומדת בימי נעוריה, ועסוקה מאוד בלימודים ובגרונות, אמא שלה משחררת אותה מכל מיני עבודות בבית, והנה אחרי החתונה האשה הצעירה איננה יודעת איך להתמודד עם עבודות הבית, ובעיקר כשהיא ממשיכה ללמוד או לעבוד.

פעם קראתי בעיתון "במחנה", שקצין אחד סיפר שאחד ה"שוקים" של חייו היה, כשנתברר לו שהאשה שהתחתן איתה, בכלל איננה יודעת לבשל (מלבד להכין חביתה). הוא היה בטוח שכל אשה באופן טבעי יודעת לבשל. (הוא, כנראה, חשב שיש לכל אשה "גנים" מיוחדים של בישול) ... במקרה זה הוא היה בחור נחמד מאוד, בעל יוזמה, הוא הלך לחנות, קנה ספר בישול, ויחד התחילו ללמוד איך לבשל.

יש גם בעיות של חלוקת התקציב המשפחתי: למי מותר לקבוע איך להוציא את הכספים שהאשה מרוויחה. לשאלות האלה צריכים להתייחס מתוך גישה של הבנה, מתוך רצון טוב לשיתוף פעולה, וזה שייך לשטח של יחסי-אנוש במשפחה.

החיים המודרניים אוצרים בקרבם יותר הזדמנויות לאי-הבנות ולחילוקי דעות מאשר בתקופות קודמות, כשחלוקת התפקידים היתה מוגדרת יותר.

הרב הגאון הרב וולבה כתב חוברת "הדרכה לחתנים", ושם הוא שם את הדגש על כך שהבעל צריך להראות לאשתו עד כמה הוא מעריך את עבודתה ומאמציה למען הבית. הוא מסביר שההבדל בהרגשה של האשה אם להרגיש כמו "מלכה בבית" או, להבדיל, כמו "שפחה בבית" - גם אם האשה עובדת בדיוק באותה מידה - תלוי ביחס של בעלה אליה ואל פועלה.

הרגשתה שונה אם בעלה קם מהשולחן אחרי האוכל ואינו אומר כלום, או, כשהוא קם מהשולחן, ואומר לה: "תודה לך. האוכל היה טעים". היא מרגישה אז שהמאמץ שלה להכין אוכל טעים ובריא לא היה לשווא. יש מי שמעריך את זה, ולכן כדאי להשתדל גם בעתיד.

כנ"ל, אם הבעל שואל את אשתו כשהוא חוזר אחרי העבודה הביתה: "מה שלומך? איך עבר עלייך הבוקר?" "איך התנהגות הילדים?" זה מוכיח שזה מעניין אותו, שאיכפת לו, אם היה לה קל או קשה.

דברים אלה מעידים על יחס, הערכה, ויחס חיובי זה עושה לאשה מצב-רוח טוב, מזרים לה כוחות חיוניים, שנותנים לה כוח לפעול ולעשות.

זה יוצר גם את הרגשת השותפות ונשיאה בעול, ומחזק את הרגשת ה"יחד" במשפחה.

לקראת חיי משפחה

(שיחה בכנס שמיניות של ישיבות בני עקיבא המוקדש לנושא)

מטרת המצוות לקדש את החיים - "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו". המצוות מרוממות את המעשה היומיומי. הן משפיעות על הנפש, ויחד עם זה מוסיפות קדושה וטהרה לעולם כולו. האדם המקיים את המצוות במעשי יום-יום קטנים, יכול להתעלות במעלה דרגות הטהרה. זה היסוד והבסיס, שעל יסודותיו אפשר לבנות את המשך ההתעלות.

ניקח לדוגמא את יצר הרעב. זה משהו בסיסי משותף לאדם ולבעלי-חיים, האוכל הוא מעשה חיוני לקיומו של האדם-הפרט, ואף על פי כן קיים שוני בין האדם לבעלי החיים. אצל האדם אין זה אך ורק עניין של בלוטות, פעולה גופנית היוצרת תחושת רעב בלבד, אלא קשורה גם למניעים נפשיים שונים (ראה עמ' 145). ואצלנו - ביהדות - פעולה זו קשורה עם מצוות, עם הגבלות שונות, המביאות לשליטה עצמית להתקדשות עד כדי יכולת לצום ברצון יום שלם ביום-הכיפורים ובשאר התעניות.

בעינינו - שהננו מחונכים לכך מגיל צעיר - שליטה זו ביצר הרעב נראית פשוטה וטבעית, אך אנשים מבחוץ שאינם רגילים בכך, מתרשמים מזה מאוד.

פעם ביקרו אורחים "קיבוצניקים" באחת השכתות בקיבוץ דתי, והם ציינו אחר כך באופן מיוחד את העובדה שבליל-שבת, כשהתכנס כל הציבור לאכול את הארוחה המשותפת, אף אחד מהילדים הקטנים הרבים לא התחיל לאכול וחיכה עד אחרי "קידוש" ונטילת-ידיים. הם שהתלבטו בבעיה איך לחנך את הילדים לא להתחיל "לחטוף" את האוכל הטעים מן השולחן, הרגישו כאן את השפעת החינוך למצוות ואת השליטה העצמית.

גם דברי התורה שנאמרים על יד שולחן-השבת, מעלים את נושא האוכל לדרגה גבוהה יותר, האוכל נאכל באווירה מרוממת יותר, ו"השולחן" הוא בבחינת "מזבח".

אותו דבר גם בנוגע ליצר נוסף, שאף הוא חזק ונוצר לשם קיום המין, והוא היצר המיני. גם הוא איננו אצל אדם רק עניין של הורמונים ובלוטות. הוא קשור בנפש של האדם, בחוויות שרכש בגיל צעיר, באידיאולוגיה שלו, אם היא מכוונת לשליטה עצמית ולריסון, לצורך הקמת משפחה, או שהופכת למטרה לעצמה של נהנתנות ומתירנות.

"אידיאולוגיה" זו פועלת בתת-הכרה, ובהתאם לכך פועלות גם הבלוטות.

שני בני נוער - באותו גיל - שגדלו בשני בתים שונים, אחד בבית ששררה בו בין ההורים אווירה של אהבה ואחוה, כבוד הדדי והתחשבות הדדית, אצלו המושג מיניות ואהבה קשור עם דאגה ומסירות, ועם אידיאל של הקמת משפחה.

ואילו שני, שגדל במשפחה של מריבות בין הורים, שמצד אחד הוא רואה מריבות וחוסר יחס, ומצד שני הוא יודע שיש ביניהם גם קשר של אישות, אצלו המושג "מין" מנותק מהתייחסות אישית-ערכית. דחף מיני לחוד ואישיות לחוד. הוא שואף לחיות מגיל צעיר באווירה מתירנית, נותן פורקן להרגשותיו, והאנרגיה המינית איננה הופכת לאנרגיה נפשית-רוחנית-רגשית.

כששני בחורים כאלה מגיעים לצבא ונפגשים, הרי הם שני עולמות שונים לחלוטין. הבחור המתירני איננו מסוגל ממש להבין את הבחור הדתי, איך הוא מסוגל לחיות את חייו בפרישות ובטהרה. הוא נראה בעיניו כאילו הוא טיפוס מעולם אחר, כאילו לגמרי "לא מעלמא הדין".

זה מתבטא מחר מחרתיים גם בבחירת בת-זוג לנישואין. אחר מחפש בבת-זוגו בעיקר את היופי החיצוני, את גורם המשיכה, ואיננו מסוגל להעריך את חשיבות הגורם הנפשי, האישיות של בת-הזוג.

ואילו השני, המחפש בנישואין את ההרמוניה הנפשית השלמה, את בת-הזוג השותפה להקמת המשפחה, בוחן ראשית כל את יסוד האישיות ומחפש, ראשית כל, את העולם הרוחני המשותף.

מערכת יחסים חיובית בין ההורים היא אחד היסודות העיקריים המשפיעים ביותר גם על אופיים והתנהגותם של הילדים.

מחקרים גילו קו-מקביל בין יחסי ההורים בינם לבין עצמם לבין תכונות-אופי חיוביות או שליליות אצל הבנים.

מחקר כזה נעשה גם בקיבוץ, ששם השפעת ההורים כאילו הרבה יותר קטנה, מאחר שהילדים גדלים בעיקר בחברת הילדים. והנה גילו גם שם שהילדים, שהיה להם דימוי עצמי-חיובי והיו מקובלים יותר בחברה, היו אותם הילדים שבין ההורים שלהם שרר יחס של הערכה הדדית וכבוד הדדי, ואילו אלה שהדימוי שלהם היה ירוד יותר ומעמדם החברתי חלש יותר, היו ברובם בנים למשפחות שבהן היו היחסים בין ההורים מתוחים, וחלק מביניהם גם הגיע לטיפול נפשי.

אמנם קיימת "בחירה חופשית" ואין בן אדם-מוחתם בגיל צעיר בתכונות אלה או אלו לתמיד. זה תלוי גם במידה מרובה בהמשך החינוך. הנער/ה יכולים לשנות את עצמם לאור אידיאלים חינוכיים שבהם הם מתחנכים, וזה למעשה עניין החינוך לתורה ולמצוות, מצוות שבין אדם למקום, ומצוות בין אדם לחברו, שאנו מצווים בהם.

פעם שאל אחד מבני תורה את הצדיק הירושלמי ר' אריה לוי זצ"ל לפני נישואיו: "מה יש לעשות בכדי לזכות ב"זרע ברוך ד'?" תשובתו של ר' אריה היתה חד משמעית: "שלום-בית". המחקרים הפסיכולוגיים וחיי המציאות מוכיחים את צדקת הגישה שלו.

הרואה את השטח שבינו לבינה כיסוד להקמת משפחה ולגידול הדור הבא, צריך כבר בעוד מועד להכין את עצמו לכך:

ראשית, ע"י חינוך למידות ולקיום מצוות בין אדם לחברו (ומחר גם בינו לבין אשתו); ושנית, ע"י פיתוח השליטה העצמית בשטח שבינו לבינה בתקופה של קדם-נישואין.

כל זה מחזק את יסודות הנפש שבאדם, מסגל אותו לחיים של טהרה וקדושה במסגרת הנישואין, ומכין אותו לתפקיד האחראי של אבהות להקמת הדורות הבאים.

המשפחה היהודית - תא היסוד של "עם סגולה" יחודיות הבית היהודי

המשפחה היהודית היא תא היסוד של "עם ישראל" והיא המנחילה גם את יסודות האמונה וגם את דרכי קיומן של המצוות.

אברהם אבינו נבחר לתפקיד אבי האומה הישראלית אחר שהקב"ה בחן אותו בעשרה ניסיונות קשים, ומצא את "לבבו נאמן" לפניו. איתו הוא כרת ברית ואותו הוא קבע לאב הראשון של עם ישראל "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית, י"ח, י"ט).

זו היא, אפוא, משמעות הבחירה של עם ישראל. בחירה זו מחייבת את האדם היהודי לצאת מהצמצום של ה"אני" לקיים מצוות בין אדם לחברו, ובין אדם למקום, בכדי להעלות את האדם לדרגה רוחנית גבוהה יותר. תפקידו של עם ישראל הוא לשמש כ"ממלכת כהנים וגוי קדוש". תפקיד מיוחד בין עמי העולם - להיות "עם סגולה", ליצור דגם אנושי משופר יותר, זה מחייב שהנפש של האדם מישראל צריכה להיות מרוממת יותר, והמעשים שלו צריכים להיות טובים יותר. - "האצילות מחייבת". המסירות של הבעל לאשה צריכה להיות בדרגה גבוהה יותר, הקשר ביניהם צריך להיות חזק יותר, טהור יותר, קשר מקודש.

האהבה והדאגה לילדים צריכה להיות מובטחת ללא סייג, הילדים צריכים לגדול בתוך אווירה של "אהבה ואחוה, ושלום ורעות", כי זה הבסיס לנפש בריאה.

המשפחה כמנחילת המורשה היהודית

דרך המשפחה, התא היסודי של קיום האומה, אנחנו מעבירים את יסודות קיומנו לדורות הבאים. בתוכה אנו מחנכים לאמונה בבורא עולם, מחזקים את ההקפדה במילוי מצוות, יוצרים אווירה של שבת וחג, מדריכים לכיבוד אב ואם, לכשרות המטבח והבית כולו, ומורים את הדרך הנכונה להתייחסות בין הורים.

האב חייב במצוות "ושננתם לבניך", "שמע בני מוסר אביך, ואל

תיטוש תורת אמך". "מוסר האב" הוא בעניינים המעשיים, קיום המצוות, לימוד תורה, דרכי התנהגות. ואילו "תורת אם", אלה אותם היסודות שנוחלים אותם שלא בהכרה, שנספגים באופן בלתי אמצעי - דרכי התייחסות, אמונה, ביטחון בד' וכו'.

האב הקורא עם ילדיו הקטנים "מודה אני" בבוקר, "קריאת שמע" לפני השינה, לוקח אותם לבית הכנסת בשבת, כל זה גורם שכבר בגיל צעיר האב מאהיב את המצוות ואת אורח החיים היהודי בכלל על ילדיו. זה גם יוצר את הקשר הישיר עם האב, ואת ההזדהות עם אורח חייו בהמשך הדרך.

האם מעבירה את תחושת האמונה בכורא עולם על ידי אמירות קטנות יומיומיות של ב"ה, אי"ה. מלים אלה מעבירות את השדר: כל מעשינו תלויים בקב"ה ואין הכל תוצאה של כוחנו ועוצם ידינו. ר' שמשון רפאל הירש מציין את כוחה של האם לעורר את תשומת לב הילד ליופי שבבריאה, לפלא שביצירה, לחסד של הקב"ה איתנו בעניינים גדולים וקטנים, וגם לה יש הזדמנות לחזק את האמונה וקיום מצוות מעשיות, כגון הקפדה בברכות הנהנין וכו'.

ההקפדה של האב על תפילה בציבור, השתתפות האב בשיעורי תורה קבועים, בבית או בבית הכנסת, הקדשת זמן למצוות שבין אדם לחברו, מעבירים לדור הבא את היחס הנכון של גובה ההערכה של ערכים רוחניים לעומת ערכים חומריים גשמיים, וכך מתחזקים היסודות היהודיים לעומת התרבות הזרה בתוכה אנו חיים.

עצם הגידול בבית יהודי שלם, הוא החינוך הטוב ביותר בחינוך לחיי משפחה. כשילד גדל בבית יהודי טוב, שקיימים בו (נוסף על הערכים היהודיים עליהם דיברנו) גם מערכת חיובית של דאגה ומסירות לכל בני המשפחה ויחס חיובי ואוהד בין אבא לאמא, מושג ה"אהבה" שבינו לבינה, שהוא לומד עם התבגרותו, כולל ראשית כל יחסי-אנוש בנוסף למשיכה ההדדית.

איכות החיים החיובית הזאת משמשת דגם לחיקוי ומעודדת ציפיות דומות והתנהגות כזאת גם בעתיד.

היחס ליצר במשפחה היהודית

הגישה הנוצרית - ובעיקר הקתולית - רואה באשה נציגת השטן,

שממחישה את היצר. לכן אצלם מי שרוצה להיות מורם מעם וקדוש - הכומר - אסור לו להתחתן.

הגישה היהודית היא הפוכה מהגישה הנוצרית. היצר הוא יצירה של הקב"ה לשם קיומו של העולם ועל יצר הרע נאמר "טוב מאוד", כי בלי היצר העולם לא יכול להתקיים. חז"ל אומרים שבתקופת בית שני הצליחו לבטל את יצר עבודה-זרה, ואז ביקשו לבטל גם את יצר הרע של עריות ונתברר שלמחרת "לא נולדה אפילו ביצה של תרנגולת". זאת אומרת שבלי היצר לא יכול העולם להתקיים. היצר עצמו הוא טוב, אבל הוא מותנה ב"מתי" ו"איך".

במסגרת המשפחה, במסגרת הנישואין, לשם יציבות המשפחה ויצירת הקשר החזק ביותר בינו לבינה, היצר הוא בונה ואפילו מקודש: "זכו - שכינה ביניהם". אך אם היצר בא רק לשם הנאה, לשם הגוף בלבד, שלא במסגרת המשפחה והאחריות, אז הוא הרסני: "לא זכו - אש אוכלתם". והסבירו חז"ל: אם לוקחים את היו"ד מהאיש ואת הה"א מהאשה נשאר רק "אש", אש ששורפת והורסת.

טהרת המשפחה

מה מקומה של המיניות בחיי האדם? מהו האיזון בין כל הכוחות שמרכיבים את האדם, בין השטח של יחסי-אנוש ובין השטח שבינו לבינה? מהו היסוד המרומם את החיים לדרגת קדושה?

את כל אלה מאזן העניין הנקרא בשם "טהרת המשפחה".

יש אומרים, שמיניותה של האשה היא הרבה יותר רגשית משל הגבר. 70% של מיניותה הוא רגש, שהיא מתרשמת הרבה יותר ממלה טובה וממחמאה מאשר ממגע-יד ואפילו מנשיקה.

כשהיא חושבת על נישואין היא חושבת יותר על המושגים הכלליים של הקמת הבית, איך היא תארגן את הבית שלה, איך תגדל ילדים, וזה לפעמים אפילו לא קשור לקשר הישיר שבינו לבינה.

אצל הגבר, לעומת זה, היסוד הפיזי קובע יותר. בשעה שמתכוונן הבחור עם הרב או עם חבר נשוי לקראת הנישואין - על ידי לימוד דיני הטהרה, הבחור מתחיל לראות את הנישואין בצורה מרוממת יותר. הוא רואה שגם במסגרת המשפחה חיי האישות קשורים עם שליטה

עצמית היוצרת את יסוד הקדושה ביחסים, ושישנן הגבלות בנושא זה. ואילו הבת הצנועה לומדת תוך כדי הכנה לנישואיה להשיל מעצורים, שפיתחה במשך כל ימי נעוריה, ולראות בקשר המשפחתי את יסוד הקדושה והטהרה.

כך יוצרת היהדות את האיזון בין הגוף לנפש, את קידוש החולין, ומגבשת את המערך השלם, שבזכותו יכולים אחר-כך להיבנות חיי משפחה יהודיים, שלמים ומקודשים לאורך ימים ושנים.